

Издава на 15 и на 30 сѣ-
ки мѣсѣцъ.
Писма, статии и дописки
са испроваждаѣ до Ивана А-
тенова въ Букурещъ, до Д.
В. Хранова въ Русчукъ и до
кн. „Промисленіе“ въ Ца-
риградъ.

Администрацията са на-
мира на Str. Sv. Anton, N° 14.

ЗНАНИЕ

Годишната цѣна на въ-
стникътъ е:
За Ромъния . . . 12 фр.
За Русчукъ и
Австрия . . . 14 „
За сѣрка Ев-
ропейска Турция . . . 16 „
За Россия . . . 5 р.

Неплатени писма са вър-
щать назадъ.

ИЗДАНИЕ ЗА НАУКА И ЛИТЕРАТУРА.

Сѣки казва, че обича,
Щото е добро,
Че умътъ е чисто злато,
Разумътъ — сребро,
А малцина търсатъ разумъ, —
Дайте имъ сребро,
Че безъ него на човѣкътъ
Не бива добро.

ТРИ КАРТИНИ ИЗЪ БЪЛГАРСКИЯТЪ ЖИВОТЪ.

„Маминото дѣтенце.“

V.

Познавате ли вие Петра Бамията? Азъ зная, че
го познавате, защото неговата къща е изградена на
два ката и защото дворътъ му е заграденъ съ ви-
сокъ оросания дуваръ. Когато байо ви Петаръ върви
по улицата, то фигурата му представлява бузаджий-
ска кобилица, защото „чувството“ му е уголъме-
но доволно значително отъ хранителните частици
на папазъ-яхниите и отъ търтиците на перушинното
царство. Но най-главното достоинство на бая ви Пе-
тра са заключава въ това, че тоя достоенъ за ува-
жение и почитание човѣкъ почти сѣкога, когато
отива въ кръжмата, държи ржцете си отзади и брои
една твърде дълга кихлибарена, безъ кръстъ, бро-
еница. Ако умните хора и да говорятъ, че сърцето
на човѣкътъ има обичай да исплувва, като дървено
масло надъ водата, на неговото богоподобно лице,
но азъ никакъ не мога да са съгласа съ тѣхно-
то мнѣние, защото „представителътъ“ на бая Пе-
тра нѣма нищо общо нито съ неговиятъ кръвочи-
стителенъ органъ, нито съ неговата мозъчна право-
хранителница, нито съ неговата нервна система.
Познато е вече, че между душата и тѣлото същес-
твува такова голѣмо сходство, каквото ние нами-
раме само между калугерете и котураците; но при-
родата доволно чѣсто обича да прави революции
даже и противъ своите собственни закони, и ето
нашъ байо Петаръ, ако и да е дебѣлъ и мазенъ
човѣкъ, са отличава съ добро сърце и съ извѣстна
пропорция чистъ разумъ. Така напримѣръ, ако вие
добиеете воля да го попитате, кое мѣсо е по-добро,

мършавото ли или дебѣлото, то негова милостъ ще
да ви отговори, че „чревоугожденіе, якоже гла-
голетъ премудри Соломонъ, естъ грѣхъ велій.“ Съ
една дума, байо Петаръ е такавъ единъ човѣкъ,
който, ако да би са преселилъ въ Калоферъ, би мо-
жѣлъ въ доволно непродължително време да втѣкне
въ поѣсътъ си даже и едноокиятъ калоферски царъ.
За Калоферъ азъ нѣма какво да ви разказвамъ, защо-
то калоферчене представляватъ сами себѣ си не само
въ своята собственна къща, но и на цариградските
крѣстопѣтища. Даже и калоферскиятъ веклинъ са
сжзнава, че въ слѣпото царство царува и оная глава,
която имъ едно око. Разбира са, че горевизразенното
отъ насъ мнѣние е само голо предположение, за-
щото байо Петаръ никога не би са съгласилъ да
остаеи Казанлъкъ и неговата гюловица, ако вие да
би му предложили даже и болградското примарство.
„А какво би азъ намѣрилъ въ вашиятъ прехваленъ
Болградъ?“ ще да ви попита байо Петаръ. „И слѣ-
по, и глухо, и нѣмо, и килаво царство,“ ще да му
отговорите вие съ твърдо увѣреніе, че вашите ду-
ми никога нѣма да достигнатъ до примарски уши.
„А иматъ ли Болградчене гюловица?“ „Нѣматъ.“
„А иматъ ли хубаво вино?“ „Иматъ.“ „А иматъ ли
хубавъ пелинъ?“ „Иматъ.“ „Червенъ или бѣлъ?“
„Пелинътъ на Паницерски е червенъ, а на бача ви
Ивана бѣлъ.“ „А мезенце иматъ ли?“ „Ама си ти
невѣрни Тома! А бива ли, кажи ми ти, вино безъ
мезе? Болградчене не принадлежатъ нито на „ла-
тинската джипта“, нито на свищовската академия,
нито на пловдивската философическа школа, въ ко-
ито даже и пастърмата са прави отъ латински древ-
ности, отъ бѣлгарски ножички и отъ еллински рж-
кописи. Болградъ, мой брайно, прави такава па-
стърма, която са топи въ устата ти, като овчо ма-
сло. А евтиния, евтиния! Такава евтиния вие не
можете да намѣрите ни въ вашиятъ женски мана-
стиръ, който продава, а не купува. Знаешъ ли ти,
че ако да не би била тая евтиния, то честните бол-
градски бащи и майки одавна вече би испроводиле
своите многуважаеми примаре въ дрѣнкалникътъ?“
„Не говорете ми вече за тоя богоизбранни градъ,
защото ми потѣкоха лигите, ще да ви каже байо
Петаръ. — Охъ, ако болградчене да би имале п
гюлова ракия, то азъ тутакси би оставилъ нашиятъ
рай и станалъ би или професоръ въ тамошната цен-
трална школа, или свѣщенникъ на новата черкова,
или би са главилъ у примаринътъ да паса конете

и воловете, които са прекарватъ презъ руската граница.“ Азъ мисла, че изъ тие нѣколко рѣда висъти си сѣставиле вече нѣкое понятие за характерътъ и за душевните красоти на бая Петра, за когото имамъ намѣрение да ви разказвамъ доволно дълги истории.

Но при сичката своя важностъ и при сичките свои сериозни преимущества, байо ви Петаръ понѣкогашъ обича и да са пошегува, но неговите шеги не приличатъ нито на славословията на калоферския сатирикъ Генка Мурина, нито на пловдивския мѣдрецъ хаджи-Калча. Байо ви Петаръ е насѣкаде и въ сичко оригиналенъ, защото принадлежи самъ на себѣ си. Така наприимѣръ, ако той види, въ времето на своите странствования изъ градътъ, нѣкоя натруфена жена, на която времето е прекарало вече по челото своето рало, то пѣе подъ носътъ си:

Мари, Радо, мари гиздосийо,
Дососа ми твойта хубосия:
Криво перо на кѣораво око,
Кованъ герданъ на шугава шея,
Сжрменъ коланъ на гола мѣшлина,
Два мингюша на келяви уши,
Жълти чехли на спукани пете.

Ако види, че нѣкое момченце повдига носътъ си високо и че въ корѣмътъ му свиратъ тетевенски цигане, то пѣе:

И азъ си имамъ тѣшко имане,
Земь ма, Радо, земь ма лудо:
Отъ мишка мѣше пълно съ сирене,
Отъ жаба кълка гѣовде пастърма,
Отъ свърделъ душка пълна сжсъ брашно,
И азъ са храна и госте викамъ.

А ако види, че нѣкой ергенинъ са е засѣдѣлъ и не мисли да са ожени, то си подсвирва и пѣе знаменитата ергенска пѣсенъ:

Заборавихъ да са жена,
Доръ ма чичо не подкани.
„Ожени са, чичовото,
Дорде си ми младъ и зеленъ,
Та си земь слѣна Райка
Тамамъ мома на сто години,
А ти ергенъ сто и дваисетъ.“

Но понѣкогашъ неговите шеги приематъ и по-невинни размѣри. Така наприимѣръ, ако той види нѣкоя хубавичка женица или нѣкое гиздавичко момиченце, то са прокашлюва, а ако срѣшне нѣкоя калугерка, то си опина дѣсниятъ мустакъ.

Байо Петаръ е жененъ и има два чивта дѣца: двѣ момченца и двѣ момиченца. Но преди да захва на да ви разказвамъ за главнодѣйствиущето лице въ нашиятъ разказъ, азъ сжмъ дълженъ да ви опозная и съ жената на бая Петра. Въ нашето отечество сжществуватъ и такавъ сортъ жени, които ни заставляватъ да мислиме, че умътъ и разумътъ са испроваждатъ въ човѣческите глави отъ нѣкоя си свѣрхестественна сила, която за едни хора бива майка защитница, а за други мащеха. Жената на бая Петра, на която името едно време е било Нена и която въ сегашното време са наричатъ просто Петровица Бамнята, е такава разумна жена, на която са чу-

датель даже и казанлъжките Христови учители, а младите невѣсти, сжзрѣлите жени и старите баби доволно чѣсто дохождатъ да искатъ нейните сжвѣти, които тя раздава на драго сжрце. Разбира са, че и въ Казанлъкъ, както и въ сичките други градове подъ ясното небе, сжществуватъ завистъ, ненавистъ и други лошава обичаи, които сж са появили между човѣчеството още въ времето на господина Кайна и които най-чѣсто праватъ своите гнѣзда въ женските сжрца. Едно отъ тие сжрца, което желало да блѣсти изъ Казанлъкъ, но на което Петровица затемняла славата, казало веднашъ, че отъ умните и добрите родители са раждатъ развалени дѣца. „Ще видиме,“ отговорила Петровица и окото ѣ и денъ и ноцъ било обжрнато камъ нейните четири гжлабчета.

Най-голѣмото ѣ дѣтенце бѣше момиче и наричаше са Пѣнка. Азъ би желалъ да бѣда изографинъ и да ви испиша това невинно лице, тие ясни и живи очи, тие бѣло-хримизни бузи, тие алени устници, тие вити вѣжди, тие високи гърди, тая бѣла шея и тая тѣнка снага. Но Пѣнка имаше и друго достоинство, което не овѣхтиява и което са слави и послѣ смъртъта му. Това момиченце имаше добро сжрце, здравъ разумъ и такава пжргавостъ, каквато са срѣща само у невинните и честните сжздания. Нейниятъ крѣхки гласъ и нейните весели пѣсни са разнасяле изъ сичката махала, а нейната работа са славила даже и между най-добрите казанлъшки домакини. Ако вие да би поглѣдале на нейните платна, на нейните кенета и на нейните опечени вече пити, които тя носи на рамото си изъ фурната, то би трѣбало да са сжгласите съ мене, че българката трѣба да са тури на вѣнецътъ между сичките жени подъ синѣлото небе на пжрвото мѣсто. „Който земе това момиче, той ще да премине животътъ си така, както не сж го преминавале ни най-щастливите бащи,“ говорили даже и оние бабички, които не обичатъ да хвалатъ никого. „На майка си са е измѣтнала,“ говорили мажете и въздишале така, чегато тѣхните мили стопанки сж имъ дале да помѣришатъ коприва или тритъ хрѣнъ. Колкото за ергенчетата, които глѣдатъ повече на лицето и на снагата, нежели на мозжечната машина, която управлява човѣкътъ, за тѣхъ ща да ви кажа само това, че и тие не могле да не вжздишатъ и да не мислатъ за Пѣнка, защото въ нея са е заключало почти сичко, щото е достойно за похвала или за обичъ. Но сжществувало и такова сжрце, което тупкало малко по-сжрчено, когато са срѣщало съ Пѣнка и когато глѣдало въ нейните мали и ясни очи. Това сжрце е принадлежало на Стояна Тончовъ, който са е считалъ отъ сичките граждани за добаръ, за честенъ и за способенъ момакъ. Единственната причина, която не е дозволяла на Тончова да стои на единъ рѣдъ съ пжрвите казанлъшки граждани, са е заключала въ това, че той е происходилъ отъ сиромаси родители и че майка му е обичала да лита изъ градътъ безъ никаква нужда, като сѣка градска сваха; а сичкото това не е могло да са харесва на казанлъжката буржуазна

аристократия, която одавна вече има стрѣмление да отдѣли пшеницата отъ жъклицата. „Добро е момчето! говорил единъ отъ казанлъжките ески-фудуле. — Да не е такава майката, то за него и дума не би трѣбало да бѣде Работата си глѣда и парички вече има.“ „Сичко му иде отъ-рѣжки, отговорилъ единъ отъ оние старци, които обичатъ да хвалатъ само оние хора, които имъ сѣ направиле нѣкое добро. — Помолехъ го да ми направи една работа, и той я свърши юнашки.“ „Да го избереме за епитропъ на училището,“ казалъ Ганчо Поповъ, който обичалъ да си дава мнѣнието само въ такива случаи, когато чорбаджиите сѣ рѣшавали вече нѣкоя работа. „Не бива, не бива Това не може да бѣде Азъ не ща да ни са смѣятъ захаралийци Майката са скита по цѣлъ день изъ градътъ, а синътъ ѝ да стане епитропъ!“ казалъ първиятъ.

Изъ тоя нищоженъ разговоръ вие видите вече, че Стоянъ е билъ достоенъ да обжрне камъ себѣ си вниманието не само на казанлъжките граждани въобще, а и частно на оние бащи, които сѣ имали щастие да отгледатъ чернооки животинчета и да имъ намѣратъ покупатели. А какво е мислилъ за Стояна байо ви Петаръ, който така сѣщо е ималъ дъщеря и който е мислилъ вече да я испроводи въ чужда къща? — „Стоянъ е добро момче, мислилъ той и броилъ броеницата си. — Майка му, казватъ, не е до тамъ А какво майка му? Жена, като жена. „Ходи изъ градътъ, като калайджийка,“ казватъ. А като ходи, то що е? Сички ходиме. Азъ са не прибирамъ отъ утрентъ до вечерътъ Но азъ ща да дамъ дъщеря си не на майката, а на синътъ. „Ако майката не е за предъ хората, то такавъ трѣба да бѣде и синътъ,“ казватъ. Нека си казватъ. Момчето глѣдай, момчето. Преди три деня той искаше да ми каже нѣщо си, но дойде Костантинъ Мъглата и прекъсна ни мухабетътъ. Ако дойде да я поиска, то азъ ща да я дамъ. Който търси гъши яйца, той не ѣде и кокоши.“ Разбира са, че и майката, която, както казахъ вече по-горе, е била умна и разумна жена, не е била противна да даде дѣтето си на такова ергенче, което е имало сичко, щото са изисква отъ единъ добаръ гражданинъ. — „А нема корѣнътъ на баща ми бѣше по-добаръ? са питала тя и размишляла за хорските глупости. — Моятъ свѣкръ е ходилъ съ кърджелиите и горилъ е свѣтътъ, а хората казватъ, че мжжътъ ми е отъ добаръ корѣнъ! Иди послѣ това и разбери хорските умове. Азъ знаа, че ние нѣма да намѣриме по-добаръ зетъ отъ Стояна. Моята свѣкрва казваше, че ако купувашъ волъ, то трѣба да му глѣдашъ вратътъ и копитата, а ако главявашъ ратай, то да глѣдашъ въ какво е обутъ и какъ държи остентъ. „Който носи дебѣли царвуле, казваше тя, той може да носи и емени, а който носи карловски червени катѣре, той не може да носи царвуле А знаешъ ли, булка, че ни едни червени катѣре не сѣ освѣтили образътъ на баща си.“ Ето каква бѣше моята стара свѣкрва! Но хо-

рата казватъ, че Стоянова майка е развадена жена и че нейниятъ синъ я слуша и почита. А нема е това лошаво нѣщо? Умниятъ синъ трѣба да почита и най-лошавите родители, защото тие сѣ му далѣ животъ и защото сѣ го отгледале. Почита майка си!.. А какво трѣба да прави? Да я убие ли? Зла, добра — майка му е.“ Да видиме сега какво е мислила за Стояна сама Пѣнка, за сѣдбата на която сѣ са грижиле нѣколко добри сѣщества. А кой може да ни разкаже тайните на женското, а особено на дѣвическото сърце, когато това сърце има толкова много улички, темни кѣошенца, кривулички и др. т.? Кой може да ни каже, какви мисли могатъ да са въртатъ въ главата на едно младо и невинно сѣщество, което захваща да живѣе, да обича, да ненавижда, да мисли за своето бѣдѣще и да критикува общественото устройство? Най послѣ, кой може да ни каже, какви сѣнища глѣдатъ оние живи, подвижни и пѣргави натури, у които са е появило вече стрѣмление за новъ животъ, за различни наслаждения и за удовлетворение на своите нравствени нужди? Не знаа други какъ, а азъ би желалъ да ма видатъ на-сѣне сичките шестнайсетогодишни момиченца Искате ли да ви открия и друга тайна? Азъ би желалъ да бѣда двайсетогодишния ергенче и да вида на-сѣне какъ сѣнуватъ дългокосите божи сѣздания Чудно нѣщо! Вие и сами вече видите, че моите желания сѣ нищожни и че природата никакъ не би пострадала, ако би ги изпълнила; но Но, зеръ! Младостъта са не върща, мои дражайши читатели, и сѣнищата овѣхтѣватъ така сѣщо, както овѣхтѣваме и ние сами. Едно време, когато косата ми бѣше още черна, когато лицето ми бѣше бѣло и червено и когато очите ми блѣстѣха, като двѣ звѣзди, то биваха сѣ-какви нѣща Сичко премина Останаха само едни голи и боси въспоминания, които не само че не радватъ, но убиватъ въ насъ и настоящето щастие, ако то и да е обгрижено отъ сѣка една страна Но да махнеме съ ръката си и да влѣземе въ Пѣнчината градинка, въ която сѣществуватъ сѣ-какви цвѣта. Азъ обичамъ тие момински градинки, които сѣществуватъ само у оние народи, които сѣ увардили своята невинность, които не сѣ „вкусиле отъ европейските познания добра и зла“ и които сѣ още млади и чисти. Въ България тие градинки не сѣ нищо друго, освѣнъ дѣвически храмове, въ които са моли невинностьта и въ които преклонява колѣното си свѣтата натура. Пѣнчиниятъ храмъ е билъ хубавъ и за това, защото е била хубава и неговата жрица. Азъ смѣло мога да кажа, че тая жрица е имала голѣмо сходство съ онзи бужуръ, който са растваря утрентъ, преди зора, и на когото висатъ нѣколко бистри капки елмазена роса. Но хайдете да влѣземе Пѣнка ходи между лехите на цвѣтѣта, глѣда на сѣкое отъ тѣхъ съ искренна любовь, въздиша мило и, както ми са чини, сладострастно, повдига своите ясни очи нагоре, шѣпне нѣщо си и нипа гущката си Но глѣдайте, глѣдайте. Тя намира единъ стѣркъ невиненъ ширъ, изкубва го,

тапче го съ своето малко краченце и пакъ възди-
ша. Изъ сичко са види, че на скръдето ѝ сж захва-
нале вече да са боратъ оние човѣчески страсти,
които са наричатъ животъ и които са сжстоятъ отъ
любовъ и ненавистъ . . . Глѣдайте, глѣдайте! Тя
шѣпне нѣщо си, глѣда камъ вратата на градинката,
въздиша още веднашъ, откъсва си малко здравецъ
и мерише го. А какво ли тя тамъ шѣпне? Слу-
шайте, слушайте! „А защо ли на годѣжете даватъ
на сватовете здравецъ? Сичката градинка ще да ми
потѣпчатъ! У бабини Недѣлчовичини и циганете
влѣзоха въ градината, — чегато не могатъ да сви-
ратъ отъвѣнка . . . А у Николичини не намѣриха
друго мѣсто, ами играха хоро въ градината, —
сичкото цѣтѣ изпогазиха . . . Стоянъ обича здра-
вецътъ. Завчера азъ видѣхъ, че той въртѣше въ
ръжката си единъ стъркъ здравецъ . . . Мама ка-
зваше на тата да ма даде Стояну. Азъ чухъ презъ
къщпото прозорче. „Момчето е добро,“ казва . . . И
азъ знаа, че е добро; по-добро ниде нѣма.“ Какво
е мислила да шѣпне Пѣнка по-нататакъ, азъ не
знаа, защото ща да ида да посрѣшна Стоянова
майка, която влазя въ Петровата къща натруфена
и нахитена и поси въ ръжката си алена кърпа, въ
която сега-за-сега не мога да ви кажа какво са
намира. Прощавайте, азъ отивамъ.

Когато Стоянова майка влѣзла вътре и когато
била поканена да сѣдне, то тя захванала да млъ-
чи, ако и да принадлежала въ числото на оние
хора, които не обичатъ това занятие. Млъчеле и
стопанете на гостепрѣимната къща, ако байо Пе-
таръ и да билъ така сжщо не слабословенъ хла-
паръ . . . Слѣдъ десетина минути Стоянова майка,
като поглѣдала камъ тавантъ, са пресрамувала и
казала: „Горѣщина ли ви е? Азъ сжмъ станала
виръ вода.“ — „Горѣщина е,“ отговорилъ байо Пе-
таръ. — „А какво ви праватъ дѣчицата?“ продъл-
жала Стоянова майка. — „Здрави сж, отговорила
Петровица. — А вашъ Стоянъ какво прави?“ Съ
последниятъ въпросъ Петровица желала да развѣже
езикътъ на свахата и да облекчи обясненията ѝ. —
„Добре е. Тая година господъ му даде хубава пе-
чалба. Трѣба, трѣба вече, Петровице, да го ожена.
Азъ сжмъ дошла да искамъ ваша Пѣнка.“ Тие обя-
снения никакъ не зачулиде Петра и Петровица, за-
щото тѣхна милость одавна вече очѣквае тая же-
лаема сваха и защото биле приготвени да кажатъ
„да бѣде.“

Слѣдъ нѣколко часа послѣ това Стоянъ оти-
шѣлъ самъ въ Петрова къща да са разговори съ
своите бѣдѣщи родители, и билъ посрѣшнатъ съ
весели лица и съ нѣколко благословии.

(Продължава са).

ЗА ДОИСТОРИЧЕСКИТЕ ВРЕМЕНА.

Да продължиме сега прекъснатиятъ въ 10-ятъ брой
на „Знание“ разказъ за скитающите са и за ловджий-
ските народи. Първиятъ признакъ, който са появява у

естественниятъ народъ да прекрачи една крачка камъ
човѣческиятъ напредокъ, са узнава изъ това, че той бива
незадоволенъ отъ своето естествено положение и ста-
рае са да уллучи своятъ животъ и да обружи себѣ си
съ нѣкои удобства; по повечето пати, — ако не сѣкога,
— той излиза изъ своето младенчество само въ такавъ
случай, когато нѣкоя нужда го накара да измѣни своето
положение и да са погрижи за своето бѣдѣще сжщество-
ванне. Разбира са, че гладътъ е единъ отъ най-първите
двигатели на цивилизацията. Когато населението са ум-
ножи и когато природата не може да го нахрани безъ
пеговата собствена помощъ, то различни лица отиватъ
да търсатъ прехрана по другите мѣста, а ако я не на-
мѣратъ въ растителното царство, то измишляватъ раз-
лични хитрости да побѣдатъ по-вкусните животни и да
ги употрѣбятъ за храна. Ето какви сж биле оние при-
чини, които сж накарале множество племена да са хра-
натъ исклучително съ ловъ и да са наричатъ ловд-
жийски. Разбира са, че тие народи иматъ разли-
чно развитие, както и скитающите са племена. Така
напримѣръ, ние намираме въ Азия и въ Америка такива
ловджийски племена, които стоятъ на доволно значи-
телна степенъ въ своето развитие, но намираме и такива,
които свободно могатъ да са нарѣкатъ „диви ловджие.“
Но при сичкото това, ловътъ изисква извѣстна пропор-
ция разумъ, ако той и да бива разнообразенъ, слѣдова-
телно ловджийските народи никога не могатъ да са ту-
ратъ на еднаква степенъ съ естественните диваци, които
повѣрватъ сичката своя сждбина на природата. Въ
сѣверна Америка, въ която природата са е постарала
да надари земята съ богата растителность, слѣдователно
и съ многочисленни тревоядни животни, ловджийските
народи сж намираме богати жетви, сжществувале сж още
въ най-старите времена и достигале сж до извѣстно
развитие. Даже и въ сегашните времена множество ловд-
жийски народи населяватъ вътрѣшните страни на мате-
риците, въ които твърде малцина отъ европейците сж
влизале до днешниятъ день. Тие народи принадлежатъ
на американското, на монголското, на малайското и на
негрското племена. Днесъ въ Европа не сжществуватъ
вече подобни народи, но преди 2,000 години германците
и много други племена сж живѣле исклучително съ
ловъ, защото тѣхните гори сж биле пълни съ разно-
образни тревоядни животни. Жителите, които населяватъ
островите на Тихиятъ океанъ, са занимаватъ и до тая
минуга исклучително съ ловджийски занятия, защото бо-
гатството на животното царство е баснословно голѣмо.
А какво е происходило на тие острове преди нѣколко
десетини години? Въ онова време, преди да са поседатъ
по тѣхъ европейците, голѣми животни не сж сжщество-
вале, слѣдователно жителите сж са занимае съ земе-
дѣлие и съ рибарство. Но за распространението на жи-
вотните по земното кълбо ние мислиме да поговориме
на друго мѣсто. Сжвѣсмъ друго можеме да кажемъ за
оние материци, като наприимѣръ за Азия, за Африка и
за Америка, които и до днесъ още прехранватъ много-
численно народонаселение само съ диви животни. Въ тие
страна ние намираме многочисленни стада елени, анти-
лопи (родъ диви кози), газели, кампи, диви биводе,
слонове и пр. Въ сѣверна Америка сжществуватъ още

два вида говѣда, които са не срѣщатъ въ стариятъ свѣтъ. Червенокожите индѣйци ходатъ на ловъ преимущественно противъ дългокозинния биволъ. По южна Америка е надарена отъ природата още съ по-голямъ богатство. Европейските крави, които сж биле пренесени едно време изъ стариятъ свѣтъ, сж са разплодили до баснословно количество, но тие не принасятъ на земледѣлческото население никаква полза, защото сж дивы, т. е. защото сж са върнале въ своето първоначално естествено състояние. По ненаселените мѣстности, въ които съществуватъ зелени равнини, са расхождатъ по цѣли хиляди крави, които принадлежатъ само на горите или на ловджие! Сжщото ще да кажеме и за ергелетата, които сж издигнѣ до такава степенъ, щото хората ги усвояватъ съ голѣмъ трудъ. Но въ обширните гори и по необозримите планински пространства, съ които е така богата южна Америка, тие европейски гостѣне са срѣщатъ твърде рѣдко. По тие мѣста ние намираме най-повече маймуни, които са катератъ по дърветата и които избѣгаватъ отъ ловджие, и хищни животни изъ котешката порода, които не удовлетворяватъ трѣбванията на ловджийте, защото мѣсото имъ бива не твърде вкусно. Ето защо жителите въ южна Америка, освѣнъ населенето на обширните голе равнини, са занимаватъ твърде малко съ ловъ. Ако жителите на гористите мѣста и да убиватъ понякогашъ нѣкое животно и да ѣдатъ мѣсото му, но като нѣматъ собственостъ и като не владѣятъ никакви ловджийски орудия, тие са хранатъ най-повече съ диворастищи плоди и съ корѣне, а така сжщо и съ нѣкои малки животни, които имъ са попадатъ случайно. Освѣнъ това, първоначалните жители на Америка сж биле принудени да отстъпатъ своите най-плодовити, слѣдователно и най-богати съ дивы животни мѣстности, на европейците, които препятствуватъ на тие народи да улучшатъ своето благосъстояние, т. е. да ползватъ изъ своето естествено състояние. Индѣйците, които населяватъ Бразилия, Чили, Патагония и др., сж длжни да са криватъ по най-неблагоприятните мѣстности за човѣческото съществуване, защото користолюбивиятъ европеецъ ги прислѣдова и убива като безсловесни животни. Ако желаеме да видиме вѣренъ типъ отъ ловджийски народи, то трѣба да идеме въ сѣверна Америка. Тие народи нѣматъ постоянни жилища, живѣятъ въ шаторе отъ животински кожи, които сж убиле сами, и постоянно прислѣдватъ членовете на животното царство. Сѣверо-американските планини, както и обширните възвишенности окодо езерата на Канада, сж покрити съ гъсти гори; а въ срѣдната частъ на сѣверна Америка са простиратъ безконечни ливаде или пастбища, и по тѣхъ са расхождатъ цѣли стада биводе, елене, антилопи и други животни. Тие животни намиратъ убѣжище въ неголѣмите гъсти гори, които са срѣщатъ между зелените полѣни. По сичките планини са намиратъ мечки, които съставляватъ за способния въ своите занатия американецъ приятенъ ловъ. Въ южните части на сѣверна Америка ние намираме особена порода свине, които сж размножаватъ доволно бързо. И така, на ловджийските народи е открито обширно поле за тѣхната дѣятелностъ. Въ онова време, въ което сѣверо-американците сж станале извѣстни на европейците, нар-

вите не сж имале други потребности, освѣнъ оние, които подпално сж са удовлетворяле отъ ловѣтъ. Тѣхните къщи сж са правиле отъ биволски кожи; съ биволска козина сж палили възглавниците и дюшеците; костите на бикѣтъ сж служиле като важни предмѣти за домашните нужди; червата и сухожилията сж са употрѣбляле намѣсто конци или отъ тѣхъ сж са правиле тютюви за лжковете; мозжѣтъ са е употрѣблялъ за обработката на кожата; отъ черепѣтъ (главенна костъ) сж правиле сждове; най-послѣ, челйостѣта са е обработвала и служила е за украшение. Зимната дрѣха са е правила отъ кожата на еленѣтъ, а лѣтната — са е състояла отъ сжщиятъ материялъ, но била е безъ козина; най-ягките части на кожата сж са употрѣбили за сандали (родъ парвуле), които сж са вѣзвале за краката съ тѣжки ремички. Отъ крайовете на рогавете са е обработвала главната частъ на лжкѣтъ, а отъ костите сж са правиле прекрасни копия. Съ една дума, сѣка частъ отъ животното са е употрѣбляла за различни предмѣти, които сж служиле на човѣкѣтъ. Мжжете сж правиле лжкове и стрѣли, ходиле сж на ловъ и донасиле сж убивените животни, а жените сж обработвале донесенното, правиле сж колиби, приготвляле сж дрѣхи, готвиле сж ѣдене и после сж на гърбовете си своите жилища въ времето на преселенето. Но да оставиме сѣверна Америка, защото нейното прошедше нѣма нищо общо съ нейното настояще. И наистина, ние видиме, че на оние мѣста, на които нѣкога сж биле огнищата на дивите индѣйци, въ сегашното време стърчатъ прекрасни здания, въ които са говорятъ прогресивни рѣчи и изъ които са заповѣда на американските войски да пожертвovatъ животѣтъ си за униженната личностъ на човѣкѣтъ; подъ оние дървета, на които нѣкога си индѣецѣтъ е распиналъ своите неприятели, днесъ говорятъ човѣколюбиви проповѣдници и сжвѣтоватъ своите слушатели да бждатъ кротки и да мислатъ за щастнето на сичкото човѣчество; най-послѣ, на оние мѣста, дѣто преди нѣколко години е тѣкла невинната крѣвъ на черните неволници и дѣто индѣецѣтъ е изливалъ сичката своя жжлъчна надъ гржвожѣдниятъ и користолюбивиятъ бѣли човѣкъ, днесъ са градатъ школи, храмове, болници и др. т. за щастливите и за нещастните, безъ да са глѣда на тѣхното происхождение. — Да поговориме малко по-подробно за южна Америка, която ни представлява голѣма противоположностъ съ сѣверна Америка. Ловджийски племена ние намираме само въ Патагония, ако земеме това занятие въ строгъ смислъ на тая дума. У тие ловджие съществуватъ само два вида орудия: коженъ ремикъ съ клупъ на крайѣтъ, който у тамошните испанци са нарича л а с с о, и металчески или каменни топки (Bolos), които са вѣзватъ за крайовете така сжщо на нѣкой ремикъ и които са хвъргатъ слѣдъ гонимото животно. Ние ще да поговориме тука само за послѣдния орудие, защото първото са употрѣблява и у насъ и носи название арканъ. Ловджиятъ върти тѣжките топки надъ главата си и прислѣдова животното. Когато са приближи на ближно разстояние до него, то хвърга топките, които, като са досѣгне ремикѣтъ до краката му, са обвиватъ, т. е. сплѣватъ животното, и то пада. Тогава ловджиятъ слеза отъ конѣтъ си и коли своятъ ловъ. Движенето на топките

бива до толкова бързо, щото, като са ударат на бик-кътъ отъ страната, разбиватъ ребрата му и вгнѣздяватъ са дълбоко въ неговата вътрѣшностъ. Но жителите на тие още неизследовани и ненаселени съ миролюбиви земледѣлци крайове, са занимаватъ и съ другъ ловъ, който понякогашъ имъ принася много по-сѣщественна полза. Тие доволно често нападатъ и на пътниците или на близолѣжащите села, зематъ въ плѣнъ по богатите хора и искатъ за тѣхъ откупъ. Случава са и така, щото плѣнникътъ са заробява и употребява са за най-тѣшките работи. Но тука сме длъжни да кажеме и туй, че оние хора, които са ловатъ съ гореказанните топки и които послѣ са вѣкатъ слѣдъ въдачѣтъ, рѣдко оставатъ живи. Обитателите на Чили и на южните части отъ Перу принадлежатъ на най-разбойническите или на най-хищните племена и често предприимаватъ нападения на мирните жители почти постоянно на бързи коне, които тие ловатъ изъ близните пустини. На своите опитни коне тие са спущатъ отъ планините по равнините, дѣто произхождатъ страшни опустошения съ своите грабѣжи и разбойничества, нападатъ на малките градове и села, закарватъ съ себѣ си добитакътъ, избиватъ мъжете и поробяватъ жените. Забѣлѣжено е вече, че човѣческиятъ характеръ добива сжвършено сходство съ оние занятия, отъ които зависи неговото сѣществование. Ловджийските народи, които са намиратъ постоянно въ тѣсни сношения съ дивите животни и които малко-по-малко привикаватъ да проливатъ невинна кръвъ, слѣдъ време ставатъ сурови, безжалостни и кръвожѣдни. Ние знаеме, че даже и въ европейските цивилизовани крайове ловджие са отличаватъ съ суровостъ и съ кръвожѣдностъ. Но при сѣчкото това, у американските уроженци, които сж живѣле между Атлантическиятъ и Тихиятъ океани, на сѣверъ и на югъ отъ Канадските езера, сж са забѣлѣжвале твърде нагледно справедливи чувства, честлюбие и своеобразна честностъ. Тие безстрашни и храбри ловджие сж са общае съ уважение камъ своите плѣмни врагове, които сж са отличале съ мъжество и съ безстрашие. Когато хващале нѣкого на бойното поле, то го мъчине съ различни мъки, и ако той са отличалъ съ мъжественъ духъ, съ неустрашимостъ и съ бодростъ, то послѣ това на него и на неговото племе глѣдале съ човѣческа почитъ. Но ако мъчимиятъ обнаружвалъ страхъ, ако пѣзъ очите му капвала сълза и ако у него са появяло желание да са избави отъ тѣшките мъчения, то неговите владѣтели тутакси го избавяле отъ по-нататашните страдания, т. е. ударяле го съ тѣшка сопа по главата и свършвале тѣшкото сѣществование на плашливото сѣщество. Но подобни примѣри сж бивале твърде рѣдко. За гореказанните мъчения обикновенно цѣбирале най-храбриятъ, най-силниятъ и най-знамѣнитиятъ врагъ, който съ своето безстрашие билъ длъженъ да представи храбростта на сѣчките свои сѣплеменници и сподвижници. Ако мъченикътъ не изказвалъ малодушие, ако той преносилъ равнодушно адските страдания, то другите плѣнници са не мъчили и не убивале, защото подобенъ постѣпокъ са е считалъ за жестокосърдечие и за кръвожѣдностъ, а предоставяле на овдовѣвшите жени, на които мъжете падале въ борбата, нови защитници; но случвало са и така, щото плѣнниците ста-

вале робове на побѣдителите, у които ги отѣквало не твърде блѣстяще положение, ако то и да било много по-добро, нежелалъ положението на нещастиятъ негръ, който попадалъ въ рѣцете на образованиятъ европеецъ-планта-торъ. Но въ мирно време, около домашния огнище, тие ловджийски народи сж биле добродушни, уважале свѣтогосприемството и не позволяле на своите сѣплеменници да обижаватъ невинните пътници. Съ една дума, въ мирните времена тие не мъстиде даже и на блѣните европейци, които ги прислѣдвали и кладе като говѣда. Нѣка ни бжде дозволено да кажеме и това, че ако пътешествениците и да описватъ американските индѣйци съ най-непривлекателните краски, но свирѣствата на европейците, които за своите лични интереси не жалѣятъ и своите собствени дѣца, привождатъ и най-хладнокръвниятъ човѣкъ въ искрення яростъ. Ние мислиме, че човѣкътъ става свирѣпъ и кръвожѣдецъ не чрезъ своите природни наклонности и не чрезъ своето племенно отличие, а чрезъ окружающите го несправедливости. — Въ историята на стариятъ свѣтъ ние не намираме нито единъ народъ, който би са занимавалъ исклучително съ ловъ, както то бива у сѣверо-американските племена; но това ни не дава никакво право да заключиме, че нашите европейски прадѣди сж са появили на свѣтътъ готови цивилизаторе или че тие никога не сж живѣле въ първобитно сѣстояние. Ако говориме за първобитните американски племена, то съ това жѣлаеме да докажеме, че и нашите европейски прадѣди, когато европейското население не е било така многочисленно и когато обширните гори сж скривале подъ своите сѣнки множество диви животни, сж са намирале нѣкога си въ сѣщото положение. Разбира са, че и днешните американски ловджийски народи не сж могли да увардатъ своите стари обичаи въ тѣхната първоначална чистота, т. е. че и тие не сж могли да устоятъ противъ европейската жѣдностъ или противъ фалшивата цивилизация на европейските търговци. Въ Европа, въ Азия и въ Африка ние не намираме собствено ловджийски племена, които би живѣле исклучително съ такива занятия, т. е. съ прислѣдование на животните, и които би са задоволяле съ даровете на природата, която е надарила обширните гори съ различни животни. Даже и татарете, калмыците, древните скити или хунните не сж принадлежѣле на ловджийските народи. Ловътъ е сжставлялъ за тѣхъ или удоволствие, или отдѣхновение послѣ трудовете, или физическа потрѣбностъ. Тие сж са занимае отчасти съ земледѣлие, а отчасти съ скотоводство, слѣдователно стоѣле сж на една степенъ по-високо отъ ловджие. Даже и оние народи, които доволно често сж опустошале европейските крайове, като напимѣръ хунните и монголите, които сж са занимае твърде малко съ земледѣлие, сж са прехраняле не съ диви животни, а съ грабежи и съ разбойничества. Но тука сжществува таково едно явление, което е достойно да привлѣче нашето внимание. Ние намираме голѣмо сходство между скитающите са американски ловджие и между ловджие на стариятъ свѣтъ не само въ тѣхните домашни нрави и обичаи, но и въ тѣхните способности при прислѣдованиято на животните. Сѣчкото това е дало поводъ на нѣкои естествоиспитатели и историци да заключатъ, че между тие народи

существова племенно родство, чегато първобитният жител на американска Канада, който никога не е имал сношение съ старият свят, е можъл да има нщо общо съ хунните или съ черкесте. Ние мислиме, че сходството, което съществува въ употребляемите от ловджийските народи срдства, ни указва не на родственните свръзки на тие народи, а на тждественността на самите запяття. На сѣкаде, дѣто човѣкътъ са намира на ниска степенъ въ своето развитие, той употреблява еднакви срдства за достигането на своите цѣли. Смѣшно би било да говориме за родственното или за племенното родство на американските индѣйци съ българете именно за това, че и едните и другите употребляватъ аркане или че носятъ на краката си царвуле и ножички. Обстоятелствата, които окружаватъ човѣкътъ, сж най-главните учители, които го накарватъ да употреблява това или онова орудие, а природните явления, жизненните потребности и образътъ на самиятъ животъ създаватъ нашите нрави и обичаи и ударятъ на тѣхъ своите отличителни черти. Единственното различие, което съществува между нравите и обичаите на ингелизското племе и между нравите и обичаите на гвинеецътъ, са заключава въ това, че първиятъ е облѣкалъ своите понятия въ различна наките, а другиятъ ги е оставилъ да ходятъ голи. Да приведемъ единъ доволно ясенъ примѣръ. Ние знаеме, че когато бива свадба или друго нѣкое веселие, то хората въобщо обичатъ да играятъ, да пѣятъ, да свиратъ и да са провикватъ. А можете ли вие да турите ягка граница между французския канканъ, между азиятския вѣпочекъ-хавасъ, между смблазнителната полка или полка-мазурка, между рускиятъ казачокъ и между така нарѣченната дива игра на африканските негри? Можете ли вие да опредѣлите математически различието между бетховенската музика и турското мане, между ромънската развратна ода *Frunza verde de busioc* и циганската ария „Чавратоске роле“ и между нѣмската чудесна „*Mein Lieber Augustin*“ и руската рибарска пѣсенъ „Вдоль по матушкѣ по Волгѣ“? Най-послѣ, можете ли вие да ни разкажете кои именно обряди сж дивни и кои обичаи сж достойни за почитание, когато ние знаеме, че даже и въ Англия, въ тая така нарѣченна расадница на образованието, и до тая минута съществува мнѣние, че въ жилите на простиятъ селѣнинъ тече катранъ, а въ жилите на благородниятъ лордъ са разхожда сладка и меризлива амбросия? (Продължава са).

ИЗЪ ФИЗИОЛОГИЯТА.

VIII.

З а к у с к и.

Който е работенъ човѣкъ и който става утреньта рано, той трѣба и да огладнѣва рано, защото усиленниятъ трудъ накарва тѣлото да търси подкрѣпление, т. е. да върне оние сили, които е то изгубило. Да видиме сега изъ какво трѣба да са състои това подкрѣпление, т. е. изъ какви елементи трѣба да са състои оная закуска, която обикновенно са употреблява преди обѣдъ. Но тука сме длжни да забѣлѣжиме, че оние народи, които обѣдватъ рано, които вечерятъ послѣ захожданието на слжн-

цето и които пладнуватъ (дѣтно време), нѣматъ обичай да закусватъ утреньта, а ако закусватъ, то тѣхната закуска бива проста, т. е. състои са само отъ хлѣбъ (попара, качамакъ и др.). Въ европейските господарства бива сжвсѣмъ друго-яче. Европеецътъ закуса рано, обѣдва късно и рѣдко вечеря. А кой обичай е по-добаръ? Ако оние хора, които са занимаватъ съ легка работа или които преминуватъ животътъ си въ бездѣйствие, не могатъ да ѣдатъ до пладне, то оние работници, които извършватъ тѣшки физически дѣла, доволно чѣсто сж принудени да ѣдатъ и преди зора. И така, слѣдъ тѣшкия трудъ и слѣдъ дѣтелната и усиленната работа закуската е необходима, защото послѣ обѣдъ са работи тѣшко, а до обѣдъ уморенното тѣло не може да чѣка. Но ние казахме, че закуската на работните хора са състои повечето пати отъ хлѣбъ. Главните съставни части на хлѣбътъ сж пробѣла и сахаръ, изъ които първата, въ времето на печенето, са преобразява така сжщо на сахаръ, а това облегчава пицеварението. Тука сме длжни да кажемъ още и това, че въ послѣдниято време учените французски физиологи сж доказале фактически, че така нарѣчениятъ вчерашни хлѣбъ получава особена питателност и преварява са по-лесно. Въ тѣлото на човѣкътъ хлѣбътъ са преобразява отчасти на мѣсо, но преимущественно отъ него, както и отъ сичките другите пробѣлни храни, са образува лой. Но това преобразование са извършва лесно само въ оние случаи, когато заедно съ хлѣбътъ са употреблява и друга храна, т. е. мастъ или масло, слѣдователно въ европейските страни е станалъ обичай да намазватъ утреньта хлѣбътъ си съ масло, което удовлетворява потребностите на човѣкътъ доволно бързо. Лойта, както казахме, играе въ животътъ на човѣкътъ твърде важни роли, защото поддържа джханнето. Вдѣхаемиятъ отъ насъ кислородъ разлага лойта и образува отъ нея вода и въгленна кислота. Послѣ това, водата са испарява въ видъ на потъ, а въгленната кислота са изхвърга съ издѣханнето. И така, лойта служи като главенъ материалъ за процесътъ на испаренията и на издѣханнията, но въ това сжщо време тя бива и защитникъ на мѣсото. Ако въ човѣческото тѣло да не би са образвала почти постоянно нова лой, то гореказанните процеси би биде длжни да са извършватъ на чужда смѣтка, т. е. да унищожаватъ мѣсото, което така сжщо би са преобразило на потъ и на въгленна кислота, и тѣлото би угаснало. Съ една дума, лойта е защитникъ на нашето тѣло отъ разрушението и поддържа равновѣсието между питанието и изгубенните частици на организмътъ. Ето защо мършавите хора ѣдатъ твърде много, а дебѣлите или кравените, наопаки, твърде малко. Това явление очевидно зависи отъ туй, че у първите, у които лойта е недостаточна, джханнето и испаренията са извършватъ отчасти на чужда смѣтка, т. е. тие употребляватъ на мѣсто лой мѣсо, слѣдователно човѣкътъ трѣба да възобновява колкото са може по-чѣсто и по-повече изгубенните частици; напротивъ, у дебѣлчовците тая загуба са извършва чрезъ лойта, а не чрезъ мѣсото и крвѣта, и за това тие губатъ твърде малко отъ своите тѣлесни сили, слѣдователно и ѣдатъ по-малко. Послѣ горензложените забѣлѣжки не е тѣшко да разбереме, защо оние хора,

конто, по причина на своите тѣшки физически занятия, джхатъ силно и потѣятъ много, сж джлжнн да употрѣбляватъ голѣмо количество лойеобразуаща храна, нежели оние, които джхатъ слабо и потѣятъ малко. Не е тѣшко да разбереме така сжщо и това, че презъ зимата, когато въздухътъ е по-гжстакъ и когато човѣкътъ поѣма въ себѣ си голѣмо количество кислорода, тѣлото изисква повече мазна храна, нежели презъ лѣтото. Отъ тая сжща причина произхожда и това, щото хората въ студентите крайове да са хранатъ само съ мазна храна, отъ които въ топлиите мѣста би произлѣзле болѣсти и невзбѣжна смърть. Съ една дума, работникътъ, който повдига тѣшкннхъ чукъ или който работи съ изобилнхъ потъ на челото, трѣба да ѣде утреньта хлѣбъ съ малко сланинка. Извъ това правило са изключаватъ само оние работници, които работатъ подъ откритото небе презъ горѣщите лѣтни дни. Но извъ гореказанното вие не трѣба да заключавате, че лойта е хранително вѣщество и че отъ нейното употрѣбление са появява въ човѣческото тѣло пакъ лой. На противъ, многочисленни опыти надъ различни животни сж доказале, че ако едно тѣло са храни исклучително съ лой, то тая лой не принася никаква полза, защото са изхвърга извъ тѣлото безъ никакво измѣнение. За да дадеме пълно понятие за появлението на лойта въ тѣлото на човѣкътъ, ние сме джлжнн да обжрнеме своето внимание на онзи способъ, който са употрѣблява при отгааннето на гжските. За тая цѣль бѣдните животни са затварятъ въ тѣсно пространство, въ което едвамъ могатъ да станатъ и да ходатъ, и хранатъ са съ хлѣбъ, съ трици и вжобще съ хлѣбна храна. Тие гжски ставатъ твжрде скоро кравени, защото тѣсното помѣщение имъ не позволява да праватъ движения и защото затруднява джханието имъ, слѣдователно въ тѣхното тѣло лойта са не преобразява на потъ и на вжгленна кислота, а остава цѣла. Тая лой не е нищо друго, освѣнъ преобразивша са пробѣла извъ хлѣбната храна. Разбира са, че ако нѣкому да би дошла фантазия да отхрани гжските си съ готова лой, то тие би са разболѣле и измрѣле. Причината, по която чистата лой не може да служи за главна храна, са сжстои въ това, че само една извѣстна частъ отъ червата изпуща извъ себѣ си такавъ сокъ, който е способенъ да растворя лойта. Стомахиный сокъ нѣма подобна способностъ. Ето защо лойта трѣба да са употрѣблява само въ оние случаи, когато е размѣсена съ други хранителни вѣщества, а особено съ хлѣбни растения. Друго вѣщество, което са употрѣблява преди обѣдъ, е ракията. „Почерпете ма съ ракийка, защото още не сжмъ обѣдвалъ,“ говори вашиный гостенинъ. „Хайде да пинеме по-малко ракийка, защото ти ни дава ища хъ за ѣдене,“ говорятъ нашите граждане. „Ако да не би била ракията, то азъ одавна вече би оставилъ тоя свѣтъ,“ говори осемдесето-годишный старецъ. Разбира са, че ако сжществуватъ вече толкова полезни за това питие мнѣния, то и ние трѣба да са запреме надъ него и да поговориме малко по-пространно за неговите качества. Ракията е вѣщество сжвсѣмъ нехранително, и нейната полза, ако и разглѣдаме отъ камъ тая страна, е твжрде сжмнителна. Ние смѣмо можеме да кажемъ, че сладкото, което са ѣде утреньта на гладно сжрце, е много по-хранително отъ

ракията. А защо това питие е станало до толкова необходимо за работниците, които ни увѣряватъ, че животътъ имъ са поддържа само отъ него? Защо множество хлѣди хора са отказватъ да поѣдатъ, а готови сж да испиятъ нѣколко чашици съ ракия на гладно сжрце? Тие причини са заключаватъ въ нейното особено свойство, което е и благодѣтелно, и гибелно. Това свойство принадаѣжнн на нейното най-главно вѣщество, т. е. на ракиенный спиртъ (на алкохолътъ), който произхожда отъ брожениято (fermentation) на преобразившиный са сахаръ. Ние можеме да приготвиме спиртъ извъ което растение и да поискаме, ако само това растение сждържа въ себѣ си пробѣла, която отъ своя страна са преобразява на смола (Gummi), смолата на сахаръ, а сахарътъ на алкохолъ. Извъ сичкото това вие видите, че спиртътъ доставлява на тѣлото много по-малка полза, нежели сахарътъ. Но ние казахме вече, че спиртътъ има такива свойства, които нѣма сахарътъ, а тие свойства сж до толкова привлѣкателни, щото поклонниците на ракията сж са вжзвжчили до необикновенно количество. Да кажеме на кратко, ако ракията са употрѣблява умѣренно, то тя принася нѣкоя (разбира са отвлѣченна) полза, а ако са употрѣблява безъ мѣра, то тя са преобразява на утрово. Ето защо тя отъ една страна сжставлява нѣкое утѣшение, а отъ друга гибелно зло. Но най-главното зло, което произхожда отъ ракията, са заключава въ това, че тя угасява гладътъ джжовно, защото въ нея са не намира ни едно хранително вѣщество. Да разглѣдаме сега цѣлебните свойства на ракията, а послѣ да укажеме на оние пагубни послѣдствия, които са появяватъ отъ нейното употрѣбление. Ако ракията са употрѣблява умѣренно, то тя раздражава стѣнците на стомахътъ и усилява отдѣлението на соковете, които сж необходими за пищеварението. Твжрде чѣсто са случва, щото приѣмнената въ нашето тѣло лой да бжде окружена съ нахоящата са въ стомахътъ храна, а защото стомахиный сокъ не растворя лойта, то въ тоя случай хранителните вѣщества доволно чѣсто са не преваряватъ сжвсѣмъ, и самото питание са изжршва въ недостаточнхъ размѣръ. За да дадеме на пищеварителный процессъ по-голѣма сила, ние трѣба да пиеме по-малко ракия, защото, както казахме вече, тя раздражава стомахътъ. За тая сжща цѣль ние употрѣбляваме пиперъ, хрѣнъ, сладчица и др. т. Тие меризливнн и раздражающнн вѣщества дѣйствуватъ на плюннчните момии, които изпущатъ извъ себѣ си повече сокъ и които способствуватъ на окончателното пищеварение. Сжщото можеме да кажеме и за ракията, която бива по-полезна отъ гореказанните вѣщества още и за това, че растворя въ себѣ си лойта. И така, ракията сжставлява извѣстенъ родъ лѣкарство, на което употрѣблението никакъ не може да бжде осжждаемо, ако човѣкътъ, който доводи себѣ си до таково сжстояние, че нему е потрѣбно подобно лѣкарство, и да заслужва порицание. Освѣнъ сичкото това, спиртътъ произвожда силно дѣйствие и на нервите, а особено на мозакътъ, и ускорява движението на кръвта, слѣдователно ускорява и сичката жизненна дѣятелностъ на нашиый организмъ. Говоратъ, че виното весели сжрцето на човѣкътъ, а виното сждържа въ себѣ си така сжщо спиртъ или алкохолъ. Съ една дума, онова, щото весели сжрцето,

са намира и въ ракията, и въ пивото, и въ сичките тѣмъ подобни питиета. Ако желаеме да постигнемъ мъдростъта на гореканавното изражение, т. е. че виното весели сърцето на човѣкътъ, то трѣба да знаеме, че то усилява жизненната дѣятелностъ, ободрява духътъ, унищожава уморенността и дава на тѣлото нови сили. Доказано е вече, че и ракията, ако са употребява въ малко количество, произвежда тие сѣщи дѣйствия, т. е. тя не само че облекчава пицеварението, но съобщава му и нови сили. Но тука сме длъжни да повториме още веднашъ, че тая искусственна бодростъ никакъ не може да са нарѣче „свършено полезна“, защото разслаблението и уморенността са възстановяватъ най-добре отъ самата природа въ времето на снѣтъ или въ времето на почивката. Послѣ сѣко искусственно възбуждение са появява по-голъмо разслабление, и най-послѣ, слѣдъ нѣколко стотини подобни възбуждения, слѣдува свършенъ упадокъ на силите. Единъ естествоиспитателъ говори, че искусственното възбуждение бива полезно само въ такъвъ случай, когато трѣба да са употребѣи силно сръдство, т. е. когато човѣкътъ нѣма време нито да си почине, нито да подкрѣпи силите си съ добра храна. Така на-примѣръ, пѣтниците, солдатите и въобще оние хора, които сѣ длъжни да не дрѣматъ и които нѣматъ възможностъ да възстановятъ своите изгубени сили съ обѣдъ и съ сладакъ снѣ, иматъ право да пиятъ по-малко ракия. Въ тие случаи, въ които понѣкогашъ е туренъ и работниѣтъ, една чашица съ ракия може да бѣде полезна, защото тя възбужда неговата дѣятелностъ и поддържа бодростъта му. Но послѣ това, т. е. послѣ свършването на физическия трудъ и послѣ ракийката, за уморенното тѣло е необходима здрава храна и длъга почивка, въ противенъ случай възстановлението на физическите сили е немислимо. И така, ракията може да ни принесе нѣкоя полза, но тя трѣба да са употребява не утрѣтъ рано на гладно сърце, а послѣ обѣдъ, защото послѣ ѣденето човѣкътъ бива и снливъ, и ленивъ, т. е. ракията трѣба да са употребява само въ онова време, когато ние имаме нужда да ускориме пицеварението и да ободриме духътъ си. Но като сѣко едно лѣкарство, което бива вредително при неумѣренното употребление, ракията трѣба да са употребява твърде малко. Да кажемъ и това, че човѣкътъ не може да поддържа своето здравие или своето тѣло само съ искусствени сръдства. Той бива здравъ само до оная минута, дорде сичките отправления на неговиятъ организъмъ са извършватъ естествено; а ако той захване да насилва природата и да употребява искусствени сръдства малко по-чѣстичко, то болѣстъта става неизбежна. Изъ сичкото това ние можеме да си съставиме математическо правило, че на природата трѣба да са помага само въ такъвъ случай, ако ѣ е нужна нашата помощ.

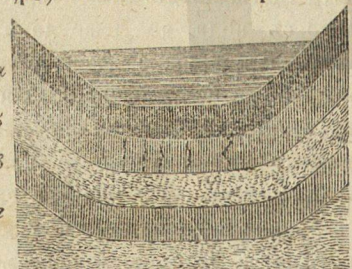
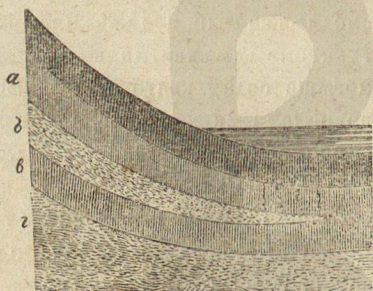
(Продължава са).

КРАТКИ ПОНЯТИЯ ЗА ЗЕМЛЕДѢЛИЕТО.

Като са опознаемъ съ главните обстоятелства, които определяватъ достоинството на почвата, ние сме длъжни да кажемъ, че съществуватъ много почви, които на първъ погледъ ни са чинатъ сѣвсѣмъ лошава за земледѣлието, но уси-

лието на земледѣлецътъ може да ги преработи, да ги измѣни и да ги направи полезни за посѣвите. Почвата може да бѣде 1) покрита съ блато; 2) може да са състои само отъ чистъ пѣсакъ; 3) въ нея могатъ да бѣдатъ примѣси, които вредатъ на растенията, и, най-послѣ, 4) въ нея може да бѣде много такова, щото да не вреди на растенията, но да мѣша на обработката. На земледѣлецътъ твърде чѣсто става нужда да побѣди, до колкото може, сичките тие прѣгради, слѣдователно и нашата обязанностъ е да му укажемъ на оние сръдства, съ помощта на които той ще да побѣди тие недостатъци. 1) За да преобрази блатото на поле, което би било добро за посѣвите, той трѣба по-напредъ да го изсуши. Ако желаеме да си съставиме общъ законъ за унищожението на едно зло, то тоя законъ трѣба да са състои въ слѣдующите нѣколко рѣда: „ако искашъ да унищожишъ нѣкое зло, то са не приемавай за работа до онова време, дорде го не разгѣдашъ отъ сѣка една страна и дорде не изучишъ сичките негови причини; а като ги изучишъ, то не е тѣшко да разберешъ, какво е по-лесно да унищожишъ, — да ли причините или тѣхните слѣдствия.“ Когато желаеме да унищожиме блатата, да произведемъ плодородие, да истрѣбиме скакалците, т. е. да отстранимъ сичките оние лошава, които вредатъ на земледѣлието, то сме длъжни да поддръжиме важността на тоя законъ. Но тука сме длъжни да повториме, че знанието е такава всемогуща сила, която е въ състояние да измѣни и самата природа и да я накара да ни бѣде полезна. И така, за да осушиме блатата, ние сме длъжни по-напредъ отъ сичко да знаеме оние причини, отъ които тие произхождатъ. Блатото не е нищо друго, освѣнъ стояща на едно мѣсто вода. Но водата може да стои на едно мѣсто, изпърво, за това, че истичанието ѣ или унищожението ѣ е по-много отъ втичанието ѣ, и второ, отъ това, че най-горниятъ пластъ на земната повърхностъ има такива свойства, който, като са напие съ вода, не може да изсѣхне дълго време. Блатата биватъ два рода: изсѣхающи и неизсѣхающи. Първите ставатъ голѣми само въ времето на дъждовете, и свършено изсѣхватъ въ времето на продължителните суши; а на вторите ни дъждовете, ни сушите нѣматъ особено влияние, т. е. въ дъжделивите времена тие са увеличаватъ твърде малко, а въ времето на сушите не изсѣхватъ. Изъ сичкото това са види, че за появлението на първите сѣ потрѣбни проливни дъждове и особенъ пластъ земя, а за образованието на вторите съществува сѣвсѣмъ друга причина. А каква е тая причина и отъ какво тя произхожда? На тоя въпросъ земледѣлческата наука ни отговаря, че неизсушаемите блатата са образуватъ отъ подземните течения на водата. Ако на нѣкое мѣсто са появи изобиленъ источникъ и ако водата, която истича изъ него, не намѣри мѣсто да истече въ нѣкоя рѣка, въ нѣкое езеро или въ нѣкое море, то на това мѣсто са образува блато, на което не дѣйствуватъ ни слънечните лучи, ни лѣтните топлини. И така, причините, чрезъ които са образуватъ тие блатата, са състоятъ въ това, че водата, която извира изъ земята, не намира по-низко мѣсто да истече. Разбира са, че ако унищожиме една отъ тие причини, то ще да достигнемъ благоприятни резултати, защото или водата нѣма вече да са появява, или мѣстото нѣма да я задържава надъ себѣ си и да образува блато, слѣдователно въ нашите рѣце (а особено въ нашия мозъкъ) съществува голѣма сила. Но тука са появява едно доволно

голямо затруднение. Така напирмър, ако ние унищожиме източникът на едно място, то никакъ не можеме да си дадем дума, че водата не ще да си пробие новъ каналъ, слѣдователно, въ такъвъ случай, ние трѣба да унищожиме преградата, която не позволява на водата да истече, т. е. ние трѣба да проринеме канале и да ги доведеме до нѣкое ниско място или до нѣкоя рѣка. Разбира са, че ако блатото са образува отъ единъ, отъ два или отъ три извора, и ако тие изворе ни сж извѣстни, то да прокопаеме за сѣки отъ тѣхъ по единъ каналъ не е тѣшка работа; но сжществуватъ такива блата, които образуватъ такова множество ситни изворе, щото е почти невъзможно да ги намѣриме. Въ такъвъ случай ние трѣба да откриеме причините на тие източници и, като ги унищожиме, да унищожиме и самите източници. Причината на източниците е подземното течение на водата. Подобно течение бива само тогава, когато, вътре въ земята, пѣсачниятъ пластъ, който пропуска презъ себѣ си водата, са намира между два гнилисти пласта, които не позволяватъ на водата нито да слѣзе надолу, нито да излѣзе отгоре, а накарватъ я да тече само по срѣдния пѣсаченъ пластъ. Ако пластите въ подобенъ рѣдъ са повдигатъ камъ нѣкоя възвишенность, то водата, — която влиза въ земята чрезъ пукотините и чрезъ различни други пѣтѣове, — тече изъ срѣдния пѣсаченъ пластъ надолу низъ планината. Ако доле подъ възвишенността течението на водата срѣшне нѣкоя преграда, като напирмър, гниленъ пластъ (фигура 2), или ако водата които тече отъ възвишенността изъ пѣсачния пластъ, са срѣшне съ друга вода, която тече отъ друга възвишенность (фигура 3) то като не намѣри изходъ, претърпява натисакъ отъ изново притекающата вода, налага на горния гниленъ пластъ, пробива си изходъ на едно или на нѣколко мѣста и тогава, както потѣтъ надъ тѣлото, излиза на земята по-вѣрхность. Разбира са, че за да са образува блато, самата почва трѣба да бжде черноземна, да разбухне и да образува калъ. И така, причината, отъ която произвождатъ тие блата, сж източниците, а причината, за да са появятъ тие източници, е оная вода, която са стича отъ възвишенностите и която не намира пѣтъ да истече въ нѣкоя рѣка. Разбира са, че ако унищожиме тая преграда, то ще да унищожиме и източниците, а заедно съ тѣхъ и блатата. Да видиме сега съ какви срѣдства трѣба да са унищожатъ тие прегради. Първо, ние можеме да ископаеме каналъ и да спустиме водата камъ нѣкоя рѣка или камъ нѣкой долъ; второ, ние можеме да намѣриме самиятъ източникъ на водата и да му дадемъ друго направление. Разбира са, че ако пожелаеме да унищожиме водата съ подобни способи, то намъ сж потребни голѣми сумми и тѣшки усилия, слѣдователно ние трѣба да потърсиме по-легко срѣдство. А сжществуватъ ли подобно срѣдство? Да видиме. Ако пластътъ А (и на двѣте фигури) е гнила, Б пѣсакъ и В гнила и ако подъ послѣдния пластъ

Г, са намира така сжщо пѣсаченъ, то и въ двата случая трѣба да са направи кладенецъ, като провалиме по-долния гниленъ пластъ, и тогава водата, презъ горния пѣсаченъ пластъ А, ще да премине чрезъ това отвѣрстие надолу въ пластътъ Б, а отъ тамъ презъ пластътъ В, въ пластътъ Г. Но кладенците могатъ да са напжнатъ съ калъ, слѣдователно ние трѣба да ги обложиме съ напреки турени дървета или да ги напжниме съ туплести камане. Понѣкогашъ два или три такива кладенци сж въ сжстояние да изсушатъ голѣмо блато. Трѣба да кажеме и това, че подобни кладенци не могатъ да чинатъ твърде сжмно, т. е. че тие биватъ поевтини отъ каналете. Колкото за оние блата, които са образуватъ отъ джждовете и които изсжхватъ презъ лѣтото, ние ще да кажеме само това, че землѣделецътъ е длжженъ да са постараетъ и за тѣхното изсушаване, защото и тие биватъ не по-малко вредителни за растенията. За да достигне своята цѣль, той трѣба да узнае по-напредъ причините, които не позволяватъ на водата да са разнесе. Тие причини сж: първо, ниските мѣста на земята, отъ които сжбравшата са вода, съ помощта на нѣколко канале, трѣба да са извѣде на нѣкое още по ниско мѣсто; второ, ако почвата лѣжи хоризонтално и ако е-способна да смуче водата до най-крайните размѣри, а подпочвата да не пропуска презъ себѣ си влагата. Въ тоя случай ние трѣба да намѣриме най-дждбокото мѣсто, да пробиеме подпочвата и да направиме кладенецъ, ако само третиятъ пластъ е сжставенъ отъ пѣсакъ. Но сжществуватъ множество блата, които не е възможно да изсушиме съ подобни срѣдства. Въ такъвъ случай ние трѣба да проринеме презъ срѣдната на блатото единъ доволно голѣмъ каналъ и отъ сграниците му нѣколко малки, които да са втичатъ въ голѣмиятъ. Разбира са, че ако тие блата изсжхватъ въ продължително време отъ слжнечните лучи, то каналете ще да ускоратъ тѣхното дѣйствиетъ, и земята ще бжде полезна за много посѣви. Но подобни блата не могатъ да са изсушатъ веднашъ за сѣкога, защото джждътъ ще да ги напжни изново, слѣдователно каналете трѣба да бждатъ постоянни, а за поддържанieto на подобни канале трѣбватъ голѣми сумми и усиленна работа, защото тие са напжватъ съ тиня. Освѣнъ това, тие канале биватъ неудобни и за туй, че занимаватъ много мѣсто и че между тѣхъ землѣдѣлческите орудия не могатъ да дѣйствуватъ свободно. Въ тоя случай най-добре е да направиме слѣдующето. Когато каналеете бждатъ готови, то да ги напжниме съ туплести камане и съ вѣршина и да ги засипеме отгоре съ пжръсть. Разбира са, че това срѣдство е и евтино, и полезно. Тоя способъ за осушението на блатата са нарича дренажъ. Почти сичка Англия е покрита съ подобни дренаже. Но защото и тоя срѣдство не е дълготрайно, защото вѣршината изгнива и защото между каманете слѣдъ време са сжбира тиня, то въ гореказанното господарство употребяватъ гниленни грѣби (кюнци), които са турятъ въ каналеете и засипватъ са съ пжръсть. Въ множество европейски господарства дренажътъ са употребява не само за изсушаванieto на блатата, но и за много други причини. Така напирмър, развитите землѣдѣлци знаятъ, че презъ дренажните грѣби преминува въздухъ и способствува на почвата да бжде по-плодородна, слѣдователно тие ги правятъ и по сжвѣтъ сухи мѣста. И така, знанието е преобразило и най-неплодовитите земи и накарало ги е да бждатъ полезни на човѣкътъ. Но като говориме за блатата, ние сме длжжни

да кажем нѣколко думи и за какъ може да се направи искусствено блато. Сѣки вече знае, че сѣществуватъ множество мѣстности, които не принасятъ на земледѣлецъ никаква полза, защото нѣматъ вода. Разбира са, че кладенците не сѣкога удовлетворяватъ нашите потребности, колкото тие и да бждатъ много. Кладенецъ никога не може да замени рѣката и езерото. Ето защо на земледѣлецъ е особено нужно да знае, какъ да добива вода съ всевъзможни способности. Тамъ, дѣто повърхността на земята е волниста (неравна), дѣто има долини и дѣто почвата не е пѣсчавна, — тамъ праватъ прегърци (бенгове), които задържатъ стѣкающата са отъ снѣгъ или отъ проливните дждове вода. И така, на оная долинка, която презъ лѣтото е била защитена съ прегърецъ, на слѣдующата година ще да са появи езеро или искусствено водохранилище. Разбира са, че това е възможно само въ оные случаи, когато почвата или подпочвата сѣ гнилисти и не пропусчатъ презъ себѣ си водата. Ако почвата или подпочвата е гнилиста, то ние можеме да ископаеме езеро даже и на равнините, ако за това езеро и да сѣ нужни голѣми усилия. Но ние видѣхме вече, че ако желаеме да сѣставиме блато, то трѣба да туриме преграда на оная вода, която тече изъ пѣсчавния пластъ подъ почвата, слѣдователно ние можеме да преградиме това течение и да сѣздадемъ рѣчица или езеро. Ако това срѣдство и да бива скъпо и тѣжко, но то е възможно и удовлетворително. Подъ възвишеностъта, която са сѣстои отъ множество разнообразни пластове, ние сме длѣжни да ископаеме дълбока яма или дълбокъ каналъ, които да пресичатъ пѣсчавния пластъ и да достигатъ до гниленния. Ширината на каналъ трѣба да бжде така сѣщо два пѣти по-голѣма отъ горния гниленни пластъ. Като направиме подобно езеро или подобенъ каналъ, ние сме длѣжни да обложиме крайовете му съ гнила или съ гниле колкото са може повече, а особено онва мѣсто, което лѣжи противъ пѣсчавния пластъ. Въ такъвъ случай гнилата, съ която е обградено езерото, не ще да позволява на водата да продѣлжи своятъ пѣтъ по пѣсчавния пластъ. И така, ако въ тая или въ оная мѣстность сѣществуватъ възвишенности, то подъ тѣхъ е твърде лесно да са извѣде вода, ако понѣкогашъ ямите и да биватъ твърде дълбоки. А за да нѣмаме дѣло съ голѣмо количество вода изведнашъ и за да ни бжде лесно да изваждаме калъта и да дойдемъ до долния гнилисти пластъ, ние трѣба да ископаваме единъ до други нѣколко кладенца и да засипваме сѣка отъ тѣхъ съ гнила. Изъ сичкото това, щото казахме по-горе, читателите ни ще да разбератъ, че ако селѣнете на едно село, до което са намира възвишенность, желаятъ да иматъ вода, то тие сѣ длѣжни да похарчатъ нѣкоя сума и да извлѣкатъ изъ земята двойна и тройна полза. Така напримѣръ ако тие са постараятъ да провалатъ гниленния пластъ, то ще да добиятъ малка рѣчица, а ако мѣстностьта благоприятствува на това, то и езеро. Тука сме длѣжни да кажемъ и това, че мокриятъ варъ, както и гнилата, не пропусчатъ презъ себѣ си водата, слѣдователно сичко, щото говорихме за гниленни пласти, са отнася и до варовитите.

(Продължава са).

ЗА ВОСПИТАНИЕТО ВЪОБЩЕ.

Докторъ Еразмъ видѣлъ чуденъ снѣтъ. Той снѣнувалъ, че е възсѣдналъ бързъ конь и че го вѣзди изъ

непозната нему земя: около пѣтътъ са видатъ гористи възвишенности; стадата пасатъ свободно, безъ надзирателството на овчере или на кучета; полетата са поливатъ искусствено, и бистрата вода произвожда зеленина и плодородие. Хората, които му излизатъ насрѣща, го зачудватъ съ своятъ щастливъ видъ; жените са отличаватъ съ необикновенна красота; дѣцата сѣ здрави и иматъ ягко тѣдосложение. Бѣлобродъ старецъ му служи като проводникъ и обяснява му сичките чудеса въ царството Утопия. „Но най-много ма зачудиха, говори Др. Еразмъ, оные градове, които са намираха край пѣтътъ, по който азъ вѣрвѣхъ. Въ единъ отъ тѣхъ мене показа два зданія, които бѣха изградени въ още оная епоха, която мѣстните жители наричаха варварска. Първото отъ тѣхъ нѣкога си е било темница, а второто — болница. Темницата бѣше заустѣла за това, че нѣмадо вече обираче или крадци; а болницата за това, че нѣмадо вече болни и нѣмощни. Но при сичката своя безполѣзность, и едното, и другото отъ тие зданія са бѣше сѣхранило по волята на едилите (надзиратели), и показваше са на пѣтниците, като исторически паметникъ. Границата, която раздѣляваше правата на личността отъ правата на обществото бѣше обозначена така ясно, щото народътъ въ това царство предоставляваше на администрацията само управлението на оные дѣла, които самъ нѣмаше полза да управлява. Законите, които биле твърде малочислени и опредѣлени съ подаването на гласовете, са касале само оные вопросы, които имале чисто политическо свойство, а защото тие биле сѣставени отъ сичкия народъ за общата безопасность, то било безумие да имъ са не подчини човѣкъ. Но при сичкото това, за исправлението на тие закони, жителите на Утопия отѣкваде твърде много отъ успѣхите на науката и отъ распространението на просвѣщеніето. Въ тая земя сѣществовало общественно мѣние. И наистина, ни единъ монархъ въ своята крѣпость, която е окружена съ дълбоки обкопи, са не подзува съ подобно могѣщество. Тука хората мислатъ сичко, щото пишатъ, и пишатъ сичко, щото мислатъ. Тие ужасно би са зачудили, ако би узнале, че сѣществуватъ на свѣтътъ народи, които живѣятъ друго-яче. Старецътъ пожелалъ да ми обясни конституцията на тая страна и да ми покаже общественните зданія, които до едно бѣха изградени за общеполезни цѣли, така щото въ сичкия градъ са не срѣщаха ни дворци, които би биле изградени за удоволствието на отдѣлни личности, ни арсенале, ни касарми. — „Не можете ли вие да ми кажете, попитахъ азъ, името на тоя законодатель, на когото вие сте обязаны за вашите учрѣждения“. Старецътъ са усмихна. — „Азъ вида, отговори той, че вие сте дошли изъ другъ свѣтъ. Нашите закони не сѣ сѣздадени отъ единъ човѣкъ. Желаете ли да ви разскажа накратко нашата история? .. Преди двѣ столѣтия ние ни най-малко не бѣхме по-добри отъ другите народи. Послѣдния отъ нашите царѣове, на когото името не помна, — защото забравянието е най-голѣмото наказание за жестоките, — бѣше сваденъ отъ престолътъ въ времето на неговото царуване, което бѣше възбудило общо негодованне. Тогава хората, като принаха участие въ революцията, предложиха нѣколко форми, по които да са ръководи управлението. Разбира са, че и това дѣло са

Своятъ честенъ трудъ, който са основава на любовъ къмъ ближните ни, Др. Ескиротъ свършва съ слѣдующите думи, въ които са изказва кратко и ясно неговиятъ погледъ на воспитанието. „Нека сѣки отъ васъ, говори той, са постараетъ да направи отъ своятъ синъ свободенъ човѣкъ, и тогава ние ще да изжъртме изъ корѣнѣтъ сичките бѣдствия, подъ тежестта на които изнемогава обществото!“ На дивите и на необразованните народи не помага ни най-либералното управление, слѣдователно школата трѣба да са тури на по-висока степенъ, нежели и най-прогресивните закони. Само онова господарство може да бѣде щастливо и спокойно, въ което напредокътъ са развива систематически, а това е възможно само тогава, когато са развиватъ и членовете на господарството, т. е. когато на науката са даде пълна свобода да изпълни своите обязанности. А какво прави Европа? Тя обвинява своите управители, безъ да обърне внимание на народите, които са наричатъ подданица на тие управители. „Ние искаме конституция... Дайте ни конституция?“ говорили едно време руските декабристи. — „А какво пѣщо е това конституция?“ попиталъ единъ селѣвинъ. — „Конституция са нарича жената на Костантина Павловича?“ отговорилъ единъ солдатинъ.

(Продължава са).

З Л А Т О .

(Отъ Ф. Ф. Кобелля).

Въ своето естествено състояние златото рѣдко има правилна кристалическа форма. Повечето пжти неговите ситни кристали са слѣпватъ на малки луспици, на блѣски (Goldwespe), на дългнесте пжрчици и на груби кругловати топченца или бучици. Златото е меко като среброто, по-меко е и отъ мѣдтъ, и разтопява са не твърде тѣшко. Въ пжрвичните каменни породи, като напримѣръ, въ блѣстнякътъ (Micacelle), въ гнейсътъ, въ сенитътъ, въ глинистыя сланецъ и въ сродственните съ тѣхъ други камене, които са намиратъ въ преходно образование, като напримѣръ, въ порфировите и въ граувакковите породи, дѣто са намира неговото пжрвоначално мѣстопребивание. То са намира въ прониквающите тие камене пукотини и жили, които са наричатъ ходове. Тука то повечето пжти са срѣща или като тънень луспици, или като мжхообразни дилаци, или прониква камакътъ въ видъ на ситна прахъ, щото твърде чѣсто е невъзможно да са види, и неговото съдържание са открива само тогава, когато камакътъ са стжлче и промие съ помощта на амалгамацията (т. е. съ помощта на живакътъ). Понѣкогашъ то е размѣсено съ други руди и съ кремнистите породи; но постоянни негови съжитници сж кварцътъ, жельзниятъ и сѣрниятъ колчеданъ и сивиятъ жельзнякъ. Въ такавъ видъ златото са намира въ Венгрия и въ Трансильвания, и въ нѣкои мѣста то са добива вече нѣколко столѣтия, като напримѣръ, въ Кремницъ, въ Шемницъ, въ Пйозингъ и въ Магуркъ, по-нататакъ, въ Нагяръ, въ Залатна и въ Оффенбанъ. Изъ тие рудници въ 1838 г. е получено повече отъ 3,000 фунта злато. Освѣнъ това, злато са получава въ Европа изъ рудниците на Гарцъ, въ Залцбургъ, въ Целлерската долина, въ Пиемонтъ, въ Швеция и на Уралъ, по сравнително съ другите мѣста количеството му бива твърде малко, защото Гарцъ доставлява ежегодно само 5 фунта, а Швеция около 8 фунта. Голѣмо количество злато са намира въ наносната почва и въ пѣсакътъ на рѣките, и както въ Европа, така и по другите части на свѣтътъ,

то са добива чрезъ промивание на пѣсакътъ. Добиванieto на златото изъ рейнскиятъ пѣсакъ са продължава отъ VII вѣкъ, и днесъ мѣстността отъ Базель до Мангеймъ доставлява презъ годината за 15,000 фунта злато. На Уралъ, т. е. въ Екатеринбургскиятъ округъ, въ Шабровскъ, въ Березовскъ, въ Нижне-Тавилскъ и др. т. промиванieto на златото е дало въ 1842 г. 632 пуда (единъ пудъ има 14 оки). При сичкото това пѣсакътъ сждържа такава нищожно количество злато, щото даже и най-богатите источники отъ единъ кантаръ пѣсакъ даватъ не повече отъ 1 фунтъ злато. Но въ това сжщо време легкиятъ способъ при неговото добивание дава твърде голѣми печѣлби, защото неговата цѣна превъзвшава почти двойно разносиките за промиванieto му. Освѣнъ това, когато става примиванieto, работниците доволно чѣсто намиратъ голѣми слитки злато, което на дълго време възнаграждава и най-голѣмите загуби. Така напримѣръ, въ колескията на минералниятъ институтъ въ Петербургъ са сжхраняватъ златни слитки отъ Уралъ, които иматъ 9 $\frac{1}{2}$, 11 $\frac{1}{2}$ и 18 фунта, а въ 1842 г. въ Царево-Александровскъ, когато преносиле злато-промивателните принадлежности на друго мѣсто и когато намислеле да преконаятъ почвата още единъ пжтъ, единъ работникъ забилъ могилката си въ злагенъ слитокъ, щото тя потжала въ него, и така била найдена масса отъ 64 фунта. Единъ фунтъ злато чини 100 жлтъвци австрийски. За работите при златопромислеността въ Россия са употрѣбляватъ отчасти селѣне съ месѣчна заплата, а отчасти престжпници, отъ които наказанните по-малко строго (поселенците) могатъ да живѣятъ свободно въ селата и да работатъ за поденна заплата. Владѣтелите на рудниците заключаватъ съ тѣхъ контрактъ въ правителственните канцеларии и послѣ ги испроваждатъ на онова мѣсто, на което произхождатъ работите. Въ 1842 г. само въ восточни Сибиръ са намислеле около 11,000 такива нещастни. Златото, което са добива отъ работниците въ петакъ презъ сичките седмици, принадлежи тѣмъ; но тие сж обязаны да го продадатъ на господаринътъ си по опредѣленна цѣна, която стои много понизко отъ обыкновенната. Съ това са дава възможность да са изнася златото, което са скрива отъ работниците, ако надъ тѣхъ и да сжществува строгъ надзоръ; въ противень случай, то би са изгубвало безслѣдно. Надѣждата, която накарва работниците да намѣратъ изобилни жили, възбужда безпрестанно предприятията; но предиринимателите доволно чѣсто сж длжжи да са боратъ съ голѣми препятствия и да издизятъ изъ своите предирития безъ риза. Така напримѣръ, въ 1841 и 1842 гг. въ Енисейскиятъ округъ отишле въ тайгата, — така са наричатъ тамошните непроходими гори, които покриватъ равнините, — 350 експедиции, но не намѣриле ни единъ рудникъ. Ако нѣкой намѣри подобенъ рудникъ, то е длженъ да предизвѣсти правителството, и тогава му са дава позволѣние подъ различни условия да го обработва въ продължението на 12 години. Трудността и опасността въ тая дива и студена страна въ противоположность съ зрѣлището на добиванieto на злато доволно чѣсто възбуждатъ въ златопромисленниците и въ тѣхните управители страсть да възнаградятъ себѣ си за своите страдания, така щото въ 1844 г. въ Енисейскиятъ округъ биле исплени повече отъ 150,000 стжкла съ шампанна. Отъ своята страна работниците, когато получатъ своята заплата или когато бждатъ отпуснати, пропиватъ въ най-ближната кжрчма изработенните сумми за „водка“ (ракня), и твърде чѣсто са вжрщатъ назадъ въ жалостно състояние. И така, голѣмо или малко роскошество, което са възбуждава отъ златото, свърѣствува даже и у най-пжрвите или и у най-пустинните негови источники. Златоносните рудници сж открити на Уралъ въ 1819, а въ Сибиръ въ 1829 година. Добиванieto на златото са увеличава сѣка година, така щото въ 1829 г. биле получени само 314 пуда, а въ 1847 година 1722 пуда. Отъ времето

на откритието и до 1847 г. сичкото количество на златото на Уралъ и въ Сибиръ са е простирало до 14,335 пуда. Освѣтъ това, злато са добива и на Алтай. Америка доставлява ежегодно 350 кантара, а Мексика, Колумбия, Перу, Чили и Бразилия сж извѣстни, като богати съ злато страни. Доволно чѣсто златото са срѣща въ каманете, но повечето пжти то са намира въ пѣсакътъ, и при Ла-Пасъ въ Боливия въ 1730 година билъ намѣренъ самородокъ отъ 45 фун., а въ Багия въ Бразилия въ 1785 г. даже отъ 2560 фунга (?). Въ паносите отъ Аддеганските планини въ Сѣверна-Каролина билъ наиденъ въ 1821 г. самородокъ отъ 38 фунга. Остъ-Индия, Китай и Япония, Нубия и Сенегамбия доставляватъ така сжщо много злато. За златното богатство на Калифорния, която е станала до толкова знаменита въ нашите времена, говорятъ различно. Но по причина на своето злато тая страна е станала сборище на сѣкакви разбойници и на различни искатели приключения отъ сичките части на свѣтътъ, и както въ разказите за древните грифи (орли), така и тамъ губителните трѣски охраняватъ металчесиятъ сводъ; твърде чѣсто посѣтителите на мармонските рудници и на рѣките въ Сантъ-Сакраменто умиратъ отъ жалостна смъртъ надъ своето злато*). Но историята ни дава многочислени доказателства, че понапредъ златото са е намирало въ много по-голдмо количество и че много страни, които произвеждатъ сега твърде малко злато, или сжвсѣмъ го вече не произвеждатъ, по-напредъ сж биле извѣстни съ своето златно богатство. Говоратъ, че Давидъ сжбралъ за ерусалимскиятъ храмъ повече отъ 15,000 кантара злато и че Соломонъ получалъ ежегодно 1,200 кантара изъ изобилниятъ съ злато Офиръ, когото едни приемаватъ за островъ Цейлонъ, а други за Перу. Римската хазна при консулите така сжщо не единъ пжтъ е получала по 15,000 кантара отъ тоя благороденъ металъ, и особенно Испания са е считала за неизчерпимъ источникъ за злато и сребро. Въ 1000 г. до р. х. финикийците сж изнасяле вече изъ тая земя подобни материали и учрѣждае сж свои колонии. Тие сжкровища предизвикале въ Испания дълги войни съ картагеняните и съ римляните. Въ онова време испанците тжриѣле такъва сжщо бѣдствия, каквито слѣдъ 1500 години и сами нанесле на американците; като четеме оние ужаси, които сж послѣдовале послѣ откритието на Америка, то неволно си припомнаваме онова чудно стечение на обстоятелствата, по което прадѣдите сж биле длжни да искупатъ по-късните престѣпления на своите потомци. Италия била така сжщо знаменита съ своята златоносна рѣка, а Гржция, Египетъ и Арабия сж са считале за богати съ злато страни. У персите златото е било така изобилно, щото въ пѣсните за тѣхъ са е говорило, че тѣхното оружие, обща и сичките конски наките сж са правиле отъ чисто злато. По-напреднѣното богатство и днешнѣното негово умаление са обяснява отчасти съ способътъ на неговото изнамиране, а отчасти съ необикновенните срдства, които сж са предиринимале въ старите времена за неговото добиване. Въ онова време, въ което пжрвъ пжтъ сж захванале да разработватъ рѣките и пѣсачните равнини, за тая работа сж са употрѣбляле нѣколко хлдѣди хора. Почвата, на която са е намирало злато, сж разгърсвале съ сичките срдства, подковавале и накарвале да паднатъ цѣли бжрда и планини, като ги подпирале по-напредъ съ стѣлбове, а послѣ ги унищожале, и тогава, по думите на Плиния, планината падала съ страшна гжрмотевица или съ трѣскавица, и въ нейните развалини пзново тжрсиле злато. За да промиватъ рѣчниятъ пѣсакъ, тие отбивале на нѣколко часове рѣката съ искусствени канали.

Водата, която текла изъ долините, са препищвала съ джрвета и съ бжрсъ, за да заджржатъ златото, и послѣ ги изгаряле, за да получатъ уджржавшиятъ са на тѣхъ металъ. Ние знаеме печалните примѣри за това, какъ сж страдале отъ тие работи при египетските фараоне плѣнниците и престѣпниците, които сж са осжждае на тие работи и които сж биле накарвани да работатъ въ спнджире и день и нощъ, да разбиватъ и да разглдватъ каменете, да имъ са не уважава ни възрастътъ, ни полътъ, ни болѣстите, ни слабостъта и да претжрпяватъ бойове отъ надзирателите, така щото да жадаатъ смъртъта, за да са избаватъ отъ мъченията. Въ Гржция така сжщо работиле оковани въ вѣриги робове, а не по-добре сж са отнасяле съ тѣхъ и римляните въ Испания. Като разглдаме ужасите, които е произвеждала въ древниятъ и въ новиятъ миръ жѣдностъта камъ златото, която са е сжпировеждала съ варварства и съ жестокости, като поглдаме, какъ тоя металъ е служилъ като срдство за дошави и добри цѣли, то можеме да кажеме, че мнозина сж го така горѣщо проклинали и ненавиждае, както други сж го жадае и добивале. Гржците сж биле до толкова алчни за злато, щото атиняните, когато чуле веднашъ, че въ Гамета сж видѣле злато, което са вардило отъ мъжественните мраве, то са вжоружиле и отишле камъ гората съ намѣрение да стѣпатъ въ отчаянъ бой. Но тие не намѣриле нищо, и когато са вжрпале назадъ, то биле осмѣяни отъ благоразумните хора. Римляните биле така сжщо алчни, и считале за враждебна или за достойна за завоевание сѣка една страна, която е имала злато. Въ своето естествено сжстояние златото почив никога не бива безъ примѣсъ отъ сребро, сждржанпето на което са людѣе отъ нѣколко десети процента до 36% и повече. Разбира са, че е твърде важно да са отдѣлатъ единъ отъ други тие метале. Колкото за техническото употрѣбление на златото, ние намираме за необходимо да кажеме и за това нѣколко думи. Още древните сж умѣле повече или по-малко сжвжршенно да обработватъ растопенното злато, да позлатяватъ различни нѣща, да покриватъ съ тжнки листеца отъ ковано злато различни предмѣти и пзново да го добиватъ изъ старите шатиета, които изгаряе и извѣлкае златото изъ пепелъта съ живакъ. Неговото употрѣбление като тжрговско срдство е било така сжщо твърде старо, ако по-рано отъ 600 г. до р. х. и да са не срѣщатъ монети. Най-старете гржчки и мало-азийски монети сж биле отъ смѣсъ злато и сребро, а най-пжрвите римски пари сж биле отъ мѣдъ. По-блжжниятъ до насъ способъ, който са употрѣблява и до сега, за да са позлати стжкло и фарфоръ, са сжстои въ това, че златото, което е растопено съ помощъта на жѣлзевнъ втриолъ, са смѣсва съ нѣкакавъ пригоденъ флюсъ и нагрѣва са, а послѣ го полируватъ съ агатъ. Позлатяванието на среброто, на мѣдъта, на тучътъ и на др. т. са произвежда така, щото тие метали, като са очистатъ добре, натжркватъ са, съ помощъта на четка, отъ тучени влакна, съ златна амалгама, т. е съ сжединение на златото съ живакъ, и послѣ ги поджвргаватъ подъ дѣйствието на топината или на жарата, послѣ щото живакътъ са испарява, а златото остава на металътъ. Това са нарича позлатяване чрезъ огнь, при което работниците страдаятъ тжрде много отъ парата на живакътъ. Освѣтъ това, сжществуватъ и други способи за позлатяване различни предмѣти. Единъ отъ тѣхъ са сжстои отъ накриванието металътъ съ тжнки листеца злато, което послѣ полируватъ; а въ по-новото време особена важностъ е придобило галваническото позлатяване, съ помощъта на което за нѣколко минути ние можеме да позлатиме сребарни, мѣдни, тучени и други металчески предмѣти. Съ никакавъ способъ ние не можеме да направиме пластътъ на позлатата до толкова тжнакъ, колкото съ помощъта на галванизмътъ; тука позлатата обжгрца предмѣтътъ така, както парата отъ джханпето, и ако, наистина, то и да са истжрква скоро, но за оние нѣща, които са не

*) Отъ тогава, отъ когато е писалъ явторътъ (своята статия, златното богатство на Калифорния, както и на Австралия, е дошло голдми размѣри. Отъ 1. Априлия и до 31. Декеврия Калифорния дала за 68% милеона доллара злато. Въ Калифорния работатъ 150,000 работника, а въ Австралия 100,000.

подвържаватъ на триѣнне, то подпжлно можеше да изпълни своето назначение. За живописитъ при позлатяването на фарфорътъ е важенъ единъ златенъ препаратъ, който са нарича златенъ пурпуръ. Първи пътъ го е описалъ въ 1685 г. Андрея Касспи, а единъ алхимикъ, Кункелъ, го е употребилъ за приготвянето червено стъкло. Той са образува въ видъ на пурпурова утайка при размѣсването слабъ растворъ злато и олово: но за приготвянето добаръ препаратъ сж пужни нѣкои осторожни мѣри. Рубиковото стъкло, което въ послѣдното време сж захванале да праватъ превжходно, е обязано за своиятъ цвѣтъ на това сжединение. Златото са сжединява твжрде лесно и съ другите метали съ помощта на стопяването; но неговите смѣси сж важни само тогава, когато са произвождатъ съ среброто и съ мѣдта. Тие метали, като са смѣсатъ съ златото въ извѣстно отношение, придаватъ му повече твжрдостъ, безъ да разналятъ цвѣтътъ му, и за това такива смѣси са употребливатъ за монети и за направата различни предмѣти. Количеството на златото въ смѣсите са виражава съ каратоне. Марката са дѣли на 24 карата (каратътъ има 12 грана); ако въ нея са намиратъ 14 части злато и 10 части другъ металъ, то такова злато са нарича 14 каратно; ако другиятъ металъ са сжстои само отъ 2 части, то златото бива 22 каратно и т. н. Смѣсата на златото съ мѣдта има червеноватъ или даже червенъ цвѣтъ; а смѣсата съ среброто — сламенъ, зеленоватожълтъ или бѣловатъ цвѣтъ. Смѣсата съ мѣдта са нарича така сжщо червено-каратенъ, съ среброто-бѣлокаратенъ, а и съ двата мѣтала — смѣшанъ. Обикновените златни нѣща са сжстоитъ отъ 14 каратно злато (съ мѣдъ), а домашните сортове доволно чѣсто биватъ само 6 или 8 каратни. Холандезските жълтици сж 23½ каратни, а австрийските 22¾. Множество други метали, като са размѣсатъ съ златото даже и въ най-малкото количество, измѣняватъ неговиятъ видъ или неговиятъ цвѣтъ до толкова силно, щото ние не можеме ни да си представиме. Такива метали сж, наприкладъ, платината, висмутътъ, свинецътъ, тучътъ, и др. Смѣсата съ жельзото дава жпжава масса, която има бѣлъ или сивъ цвѣтъ. За да опредѣлимъ приблизително сжджржанието на златото въ нѣкоя смѣсъ, ние трѣба да го испитаме съ така нарѣченната „пробирна игла“ на пробирниятъ камакъ. Тоя черенъ кремневи камакъ, когото полируватъ и послѣ това подегка драчатъ по него съ пробирната игла, която са прави изъ различни смѣси злато съ сребро или съ мѣдъ въ извѣстно, опредѣленно отношение. Съ испити-ваемото злато драсватъ на пробирниятъ камакъ черта и на единъ рѣдъ съ нея друга черта съ пробирната игла, и по сходството на цвѣтътъ узнаватъ, камъ коя игла са приближава повече извѣстиятъ предмѣтъ съ сжджржанието на златото.

НАРОДНИ ПѢСНИ.

Г.

Провикнала се Драганка.
Отъ вжрхъ отъ Стара-планина.
Отъ Троянската пжтека.
„Изгорѣхъ, либе, за вода.“
— Либе, Драганке, Драганке
Не ний, Драганке, тжзъ вода.
Тжзи е вода утрюна:
Снощи мишжжа хайдуци,
Кжрвави сабли мишжа,
Жрждиви 1) пушки тришжа.
Човѣшки глави кришжа,
Кжрвави ризи першжа.

1) Ржждиви.

П.

Синъ си на майка говори:
„Мале ле, мила майчице,
Ще идемъ 1), мале ще идемъ,
Мадо сейменче да станемъ 2),
Че много, мале, обичамъ,
Сейменска руба да носамъ 3),
Сейменско кждро фжстанче,
Сейменски хримизъ тозлужки
И аленото фесленче“.
Майка на сина говори:
„Не ходи, синко, не ходи,
Баща ти, синко, най-мрази,
Най-мрази, синко, сейменинъ,
Че на нехелно мереше —
На тугунъ, синко, на баруть“.
Синъ си на майка говори:
„Ще идемъ, мале, ще идемъ,
Макаръ половинъ годана,
Че много, мале, обичамъ,
Буките, мале, храстите,
Че на хубаво мерешатъ,
На гора, мале, гороцвѣтъ“.
Майка на сина говори:
„Не ходи, синко, сейменинъ,
Не кжрвави си ржцете,
Че с отъ бога грѣхота
И отъ хоръ е срамота.“

(Записани отъ Елена Н. Попова въ Ломъ).

КНИЖЕВНОСТЪ.

Бжлгарски народни пѣсни (chansons populaires bulgares inedites). Publiées et traduites par Auguste Dozon traducteur des poésies Serbes. Paris 1875, in 12º, стр. XLVII + 427. Ние сме говорили много жти, че нашите така нарѣчени образовани или учени хора глѣдатъ на науката не като на нѣщо свѣщенно и необходимо за животътъ, а като на играчка, която въ послѣдните нѣколко години са пресажда и въ нашето общество само за това, за да са похвалиме и ние баремъ съ що-годе. Съ една дума, ние и до тая минута още не сме си разяснине, защо именно трѣба да са учиме, защо трѣба да отваряме училища и читалища, защо са печататъ книги и вѣстници и пр. Ако искате да са увѣрите въ справедливостта на нашите думи, то ние ви молиме да четете съ особено внимание цариградските вѣстници, а особено тѣхните библиографически забѣлжски, и вие доволно чѣсто ще да срѣщате слѣдующата фраза: „Тая книга забавлява умътъ и ублажава сжрцето.“ Но ние, които нѣмаме воля да губиме времето си за различни забави и които сме увѣрени, че сжрцето са управлява отъ мозжкътъ, искаме отъ сѣко литературно произвѣдение или отъ сѣка една книга сжвсѣмъ друго, т. е. ние желаеме да намѣриме въ нея обяснени истини или материятъ за обяснението на тие истини. Да кажеме на кратко, ние желаеме да извлѣчеме изъ сѣко природно явление и изъ сѣко умствено произвѣдение сжщественна полза, която да улучши нашето настояще и да приготови за бжджщето поколѣние нова двигающа сила. Ако сжбираме нашите стари памѣтници и ако сжставляваме изъ тѣхъ оглѣдало на прошедшето, то ние правиме това не за кефътъ на самодивите и не за хатжржтъ на змѣйовете, а

1) Ща иде; 2) да става; 3) да носе.

за любовта на истината, която ще да ни научи съ какви средства трябва да унищожиме грубите суевѣрия, които съ играе такива важни роли въ животътъ на нашите праѣди и които и до днесъ още иматъ свои послѣдователи. Ето защо ние изискваме отъ събирателътъ, отъ историкътъ и отъ изслѣдователътъ безпристрастие, строга критика и здрави сжждения за това или за онова сжбитие, за това или за онова вѣрованне и за това или за онова жизнено проявление. Съ една дума, етнографътъ не трябва да бжде нито подражател, нито патриотинъ, нито поетъ, защото тие достойни за уважение качества почти сѣкога затемняватъ самото дѣло и покриватъ истината съ непроницаема пелена. Разбира са, че и отъ събирателите на народните пѣсни са изисква сжщото, защото народната пѣсенъ допълнява старите хронографи и обяснява понятията на старите национални ръкописи. А какъ сж са записвае до сега нашите народни пѣсни? На тоя въпросъ ние сме отговаряе и други пътъ. Нашите събиратели са стараятъ не да записатъ пѣсенъта какъто си е, а да я развалатъ съ своите вариации и допълнения, чегато тѣхното назначение е да сжздатъ бжлгарска народна поезия и да ѝ дадатъ сжобразно съ тѣхните понятия значение. Отъ друга страна ние видѣме, че нашите събиратели не внимаватъ при изпълнението на своите обязанности и доволно чѣсто записватъ пѣсните така, чегато тие имъ сж биле разказани като приказница. Книгата на Августа Дозона, която са намира предъ назе, ни доказва още веднашъ, че горказанните наши заключения сж вѣрни. Въ своето предисловие г. Дозонъ ни явява, че помѣстенните въ неговиятъ сборникъ пѣсни сж записани отъ Чолакова, отъ Н. Герова, отъ Ев. Х. Г. Кисимова, отъ Славейкова, отъ Захария Икономовича, отъ Верковича и отъ М. Ненчова, които са считатъ за знающи и способни хора. А изпълнили ли сж тие въ сѣко едно отношение своята обязанность свѣто и безгрѣшно? Ние ще да отговориме и на тоя въпросъ отрицателно, защото въ сѣка една пѣсенъ ние намираме или промѣнения, или лошава-разслушани стихове или развалени умисленно рѣдове.

Остана Ненчо сираче
Безъ баща Ненчо (,) безъ майка,
Че нема нигдѣ (?) никого
Кой на умъ да го научи,
Да работи Ненчо (,) да работи
Бащини-ти си милкуви,
Ами си трѣгнж хайдутинъ . . .

Намѣсто:

Остана Ненчо сираче
На половинка годинка,
Безъ майка Ненчо, безъ баща,
Па нѣма ниде никого
Кой на умъ да го научи
Да оре Ненчо, да копа
Бащини ниве, ливаде,
Майчино лозе дрѣнково.
И стана Ненчо хайдутинъ . . .

На стр. 38 ние намираме намѣсто ба йрикъ препорецъ; на 14 стр. намираме дума любовникъ или любовница; на 21 стр. дума православни и др. т., които едвали сжществуватъ въ днешниятъ просто-народни езикъ. Съ сичкото това ние желаеме да докажеме, че нашите събиратели сж промѣняе множество отдѣлни думи и замѣняе сж ги съ други Но въ тоя сборникъ ние намираме и други още по-важни злоупотребления. Между пѣсните, които сж записани отъ г-на

Верковича, сжществуватъ и такива, които сж сжвсѣмъ измислени. Така напримѣръ, пѣсенъта, която е помѣстена на 126-та страница и въ която са вжсѣва нѣкой си Александръ (Александръ Македонски) е измислена отъ нѣкой нашъ учителъ, който желае отъ сичкото си невинно сжрце да стане унука на великиятъ македонски царъ; а пѣсенъта, която са захваща на 135 и свършва са на 140 стр., безъ никакво сжмѣнис, е измислена отъ нѣкой свинаринъ, който има намѣрение да добие премия отъ г-на Милоша Милоевича и С-ие. (Г. Визанковъ не е самъ). Но вжобще пѣсните, които сж записани отъ г-на Верковича, нѣматъ никакво значение, защото сж или сжвсѣмъ измислени, или сж записани варварски.

ПОЛЕЗНИ КНИГИ.

* * * Соболашниковъ, В. Что надо дѣлать въ домахъ противъ холода, сырости и духоты. Съ фигури. Спб. 1872, in 8° VII + 165 стр. Цѣна 1 руб.

* * * L ö b e, W. Die Ernährung der landwirthschaftlichen Haus-thiere 2 Lfg. gr. 8. 1/2 Rthlr.

* * * M a n e g a, R. Die Anlage v. Arbeiterwohnungen vom wirthschaftl., sanitären und techn. Standpunkte. gr. 8. Mit Atlas gr. 42. 1/2 Rthlr.

* * * Waldschmidt, Grundsätze der Pferdezucht. gr. 8. 1/2 Rthlr.

РАЗЛИЧНИ ИЗВѢСТІЯ.

* Сѣкому почти е познато, че сѣка година са ископава едно голѣмо количество злато и сребро; но при сичкото това нуждата отъ пари става се повече и повече чувствителна. А. Хумболдъ е пресмѣтналъ, че отъ когато са е изнамѣрила Америка (1492 г.) и Австралия (1606 г.), Испанците сж донесли въ Европа злато и сребро повече отъ 2000 милиона талира (1 талиръ има 24 гроша). Най-новите статистики ни увѣрватъ, че въ днешниятъ време сѣка година са ископава злато и сребро въ вредность отъ 500 милиона талира, и то било 2/3 злато, а 1/3 сребро. Въ страните, дѣто са копае златото и среброто, сѣка година излази: въ Австралия за 110 милиона талира; въ Калифорния за 100 милиона талира; въ остатете сѣверо-американски страни за 50 милиона талира; въ срдния Америка, за 45 милиона; въ Южна Америка за 20 мил. талира; въ Европа, и то въ Россия, за 32 мил. талира; а въ другите европейски страни за 12 мил. талира; въ Африка за 10 мил. талира; въ Азия и въ Сибиръ за 52 милиона талира, а остатото по другите крайове на Азия. И така, отъ началото на това столѣтие до сега, т. е. за 75 години, златото са е умножило 18 пъти повече отъ колкото е било до тогава. Само въ Англия въ разстоянието на 10 години сж са направиле нови пари въ вредности отъ 47,534,929 фунта стерлинга.

Извѣстие.

Тие дни издѣсоха изъ подъ печатъ двѣ книги: Капетанска дъщеря, повѣстъ, отъ Александра Пушкина (преводъ отъ русски). Цѣната ѝ е 5 гроша. — Земледѣлчески книжки, № 1. За земята отъ Н. Зандрока. (Преводъ). Цѣната ѝ е 2 1/2 гроша. Тие книги са продаватъ въ редакциите на „Знание“, „Ступанъ“ и „Училище“.